

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Första Kammaren. N:o 19.

Lördagen den 15 April.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 12 och 14 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen. *Om ändrad lydelse af 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen.*

Herr Unger: I egenskap af ledamot af konstitutionsutskottet skall jag be att få något närmare redogöra för utskottets ifrågasvarande förslag i de delar, hvori det afviker från Kongl. Maj:ts.

Såsom af handlingarne synes, har chefen för patent- och registeringsverket hemställt, att genom stadgande i tryckfrihetsförordningen måtte förhindras, att hvem, som det begärde, finge »hos embetsverket taga del af, afskrifva eller lösa afskrift af hvilken handling som helst i ett på *embetsverkets handläggning ännu beroende patent-ärende.*» Detta har herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 27 sistlidne januari rätt omnämnt och säger vidare i sin motivering:

»Möjligheten att derjemte kunna tilltvinga sig rätt att taga del af ansökningshandlingarna, redan innan desamma kommit i fullständigt skick, eller, under alla förhållanden, af patentmyndighetens protokoll och beslut, kan svårligen anses erforderligt för tillgodoseende af något berättigadt intresse.»

Der har chefen för justitiedepartementet riktigt anmärkt, att det, hvarom frågan gälde, vore förhindrande, att någon skall kunna tvinga sig till att af handlingarna taga del, *innan de kommit i fullständigt skick.* Men huru herr statsrådet derifrån kunnat komma till den slutsats, som innefattas i det framställda kongl. förslaget, eller att det alltid och äfven sedan ansöknings af patentmyndigheten beviljats,

Om ändrad skulle kunna förvägras någon att deraf taga del, derom upplyser lydelse af 2 § icke hans anförande till statsrådsprotokollet. Detta är också ytterst 4 mom. tryckfrihetsförordningen svårt att fatta och förstå.

(Forts.)

Att det under alla förhållanden icke skulle vara erforderligt för tillgodoseende af något berättigadt intresse att taga del af patentmyndighetens protokoll och beslut, är deremot uppenbarligen en oriktig förutsättning, hvaraf herr statsrådet drager den formellt rigtige konklusionen, att icke heller protokoll och beslut skulle någonsin vara tillgängliga. Det är nemligen uppenbart, att det skulle förnärma annans rätt, att han, äfven sedan ansökningen pröfvats och beviljats, icke skulle få lösa protokoll och beslut, eftersom ju en hvar har öppen rätt att anföra besvär deröfver, att patent meddelats, då han anser sin rätt derigenom förnärmat. För detta ändamål kan han icke nöja sig med det hufvudsakliga innehåll af handlingarne, som publiceras af patentmyndigheten, ty domstolen, som skall pröfva besvären, måste hafva tillgång till fullständiga protokoll och handlingar för att lära känna motiven och kunna rätt bedöma saken.

Under sådana förhållanden har utskottet naturligtvis icke kunnat godkänna Kongl. Maj:ts förslag, utan deri måst göra den begränsning, att det endast skulle afse handlingar angående uppfinning, derä ej patent beviljats, hvaremot det icke skulle vara något hinder mot tillhandahållande af patentansökning, protokoll och beslut rörande beviljade patent.

Det vore dock mycket orätt att klandra regeringen i dess helhet för framläggande af omförmälda, oantagliga förslag, ty regeringens öfriga medlemmar måste hafva den tillit till föredraganden, att, när regeringen är ense om syftet, nemligen det som angifvits af patentmyndigheten, icke måtte framläggas ett förslag, som går långt öfver det mål, som åsyftats och i statsrådsprotokollet angifvits, men man kan emellertid icke underlåta att beklaga, det förhållandet skall vara sådant, att från Kongl. Maj:t kunnat framkomma ett förslag, sådant som detta, hvilket icke någon i konstitutionsutskottet kunnat och icke heller någon i Riksdagen kan försvara och som icke ens herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet synes ämna försöka att sjelf försvara.

Nu kan man väl säga, att konstitutionsutskottets ändringsförslag icke är i formelt afseende sådant, som man kunnat önska, men i sak är det dock riktigt och öfverensstämmande med hvad som begärts och af regeringen torde hafva åsyftats. Under sådana förhållanden yrkar jag, herr grefve och talman, bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Mom. 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3.

Herr Wijk: Kongl. Maj:t har här föreslagit en ökning af arbetskrafterna vid universitetsbiblioteket i Upsala, nemligen inrättandet af en ny vice bibliotekariebefattning, en ordinare amanuensbefattning och en vaktmästaretjenst, liksom en förhöjning med ett tusen kronor af anslaget till e. o. amanuenser, och statsutskottet har tillstyrkt det kongl. förslaget i fråga om vice bibliotekarien, vaktmästaren och höjningen af anslaget till e. o. amanuenser, men deremot afstyrkt detsamma hvad angår inrättandet af en ny ordinarie amanuensbefattning. Denna sista del af utskottets hemställan hafva reservanterna icke kunnat biträda. Om man granskar Kongl. Maj:ts förslag, finner man, att arbetskrafterna vid universitetsbiblioteket varit oförändradt desamma under de senaste fyrtiofyra åren, hvilket förhållande är ett tillräckligt talande skäl för bifall till den kongl. propositionen, då man samställer det med de under denna tid helt naturligt ökade arbetskrafven. — Man måste ihågkomma, i hvilken ofantlig grad biblioteket ökats under de senare åren. Samlingen af bundna böcker har sedan 1854 mer än fördubblats, och af småtryck tjugudubblats. Katalogiseringsarbetet tager nu årligen fyra gånger så mycken tid i anspråk som för fyrtio år sedan. Handskriftsamlingen har växt till tolf tusen nummer. Utlåningen utom biblioteket har stigit från 1,500 volyner till 12,000. Läsesalen besöktes 1897 af sextusen femhundra personer, som begagnade femtio

*Angående
anslag till
öföning af en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

Angående anslag till aftöning åt en ny amanuens vid universitetsbiblioteket i Upsala. (Forts.)

tretusen böcker. Man finner af dessa siffror, i hvilken hög grad biblioteksarbetet ökats. Öfverlemnande åt de talare, som jag vet komma att uppträda efter mig och som äro mera förtrogna med bibliotekets verksamhet, att ännu mera klargöra behovet af de begärda arbetskrafterna, ber jag på grund af hvad jag nu anfört att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Claëson: Det må tillåtas mig att först uttrycka ett värdsamt tack till statsutskottet för den välvilliga och tillmötesgående behandling, som åttonde hufvudtiteln i utskottet rönt. Det är ju åtskilliga punkter, i hvilka utskottet afvikit från Kongl. Maj:ts förslag. Jag skall dock icke i alla dessa punkter komma med särskilda andraganden, men i ett par ber jag att få taga kammarens uppmärksamhet något i anspråk, och en af dessa är just den punkt, som nu föreligger till behandling, rörande anslag till en ny ordinarie amanuens vid universitetsbiblioteket i Upsala.

Den talare, som hade ordet före mig, har erinrat om att de ordinarie tjänstemännens antal vid detta bibliotek icke ökats sedan 1854, under det att katalogiseringsarbetet flerdubblats, och utlåningen tiodubblats. Jag behöfver icke för kammaren framhålla, hvilken oändligt stor rol ett bibliotek spelar vid en akademi. Biblioteket är, så att säga, en centralpunkt icke blott för vetenskapsmännen, utan äfven för det stora flertalet af studenterna. Det är således af mycket stor betydelse, att universitetets bibliotek icke allenast har medel att tillgå för att tillhandahålla litteratur inom de flesta eller om möjligt alla fack, inom hvilka arbete bedrifves vid universitetet, utan äfven eger tillräckliga arbetskrafter att lätt och snabbt hålla de biblioteksbesökande skarorna till handa hvad som finnes i biblioteket och i öfrigt hjälpa dem till rätta. Utom det dagliga arbetet med in- och utlåning förekommer emellertid inom biblioteket ett annat arbete, derå jag ber att särskildt få fästa uppmärksamheten, derför att det är förenadt med synnerligen mycket besvär för tjänstemännen. Det pågår nemligen en oupphörlig utlåning från biblioteket i Upsala till andra bibliotek af lärda verk och manuskripter, som behöfvas af forskare å andra orter, hvilka icke äro i tillfälle att resa till Upsala. De verk och manuskripter, sådana forskare behöfva, öfverlemnas derför till andra bibliotek, der de äro för forskarne lättare tillgängliga. Å andra sidan behöfva forskare i Upsala låna litteratur och manuskripter, som icke finnas i biblioteket i Upsala. Äfven dessa arbeten hållas dem då välvilligt till handa genom universitetsbibliotekets försorg. Såsom exempel på hvilket besvär härmed är förenadt, ber jag att få anföra ett fall, som för icke längesedan passerat. En professor inom juridiska fakulteten i Upsala begärde, att från riksarkivet måtte åt honom utlånas en mängd promemorior uti af högsta domstolen afgjorda mål, hvilka promemorior han ville studera i och för ett arbete, som

han hade under utgifning. Han hade icke tillfälle att ligga i Stockholm och studera i riksarkivet, och han fick Kongl. Maj:ts tillstånd, att handlingarna skulle hållas för honom tillgängliga vid biblioteket i Upsala. Den omständigheten, att sålunda en professor ständigt och jemt under en längre tidsperiod behöfver anlita universitetsbiblioteket, visar ju tillräckligt, hvilket arbete fordras af tjänstemännen derstädes.

Det anslag, som här begäres, är icke stort, det gäller blott tvåtusen femhundra kronor, men jag tror, att det för universitetsbiblioteket skulle vara mycket lyckligt, om kammaren genom att bifalla Kongl. Maj:ts af reservanterna biträdda förslag i denna del ville bereda universitetsbiblioteket den ökade tillgång på arbetskrafter, hvarom bibliotekarien gjort framställning.

Herr Pettersson, Carl: När jag genomläste det utlåtande i denna fråga, som afgifvits af bibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Upsala, blef jag helt varm om hjertat och tänkte, att, när han så tydligt bevisat behofvet af ökade arbetskrafter vid biblioteket, äfven statsutskottet skulle inse detta behof. Jag blef därför betydligt förvånad, när jag fick se det slut, hvartill utskottet kommit i frågan, och jag må säga, att jag fick en kall dusch öfver min varma sinnesstämning, men jag fick ytterligare en sådan kall dusch, när jag såg, att af ledamöterna i utskottet från denna kammare det blott varit två, som reserverat sig mot utskottets afstyrkande utlåtande.

Det synes mig, som om Kongl. Maj:ts förslag bort kunna röna ett vida bättre bemötande från statsutskottets sida. Jag skall i detta afseende bedja att få fästa uppmärksamheten på hvad å sid. 28 i utskottets betänkande anföres angående bibliotekets tillväxt.

Huru starkt universitetsbiblioteket sedan dess utvecklat sig hade bibliotekarien sökt visa. Så mycket mera borde det vara berättigadt att se sina arbetskrafter förstärkta till den vidd, som kongl. biblioteket ansetts redan långt tillföre behöfva. Och i sjelfva verket vore universitetsbibliotekets boksamling fortfarande ingalunda mindre än kongl. bibliotekets, snarare större, under det universitetsbibliotekets handskriftsamling vore ojemförligt större samt dessutom mångsidigare och därför mera svårskött.

När nu detta kunnat sägas af bibliotekarien vid universitetet i Upsala — och hans yttrande har icke rönt någon gensaga från statsutskottets sida — torde det vara tillräckligt för frågans bedömande att se på den jämförelse, som också förekommer i utskottets betänkande mellan staterna för biblioteken i Upsala och i Stockholm. Vid det kongl. biblioteket i Stockholm finnas två bibliotekarier och vid biblioteket i Upsala kommer enligt det föreliggande förslaget att finnas två vice bibliotekarier, men det kongl. biblioteket har fyra amanuenser med en lön af tretusen kronor hvar, och nu äskas af Kongl. Maj:t för Upsala universitets bibliotek löner till två förste amanuenser med åt hvardera tvåtusen femhundra kronor, en andre amanuens tvåtusen kronor och en tredje amanuens ett tusen fem-

*Angående
anslag till
aftöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

*Angående
anslag till
aflöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

hundra kronor. Dessutom begäres ett extra statsanslag åt några extra ordinarie amanuenser. När det nu förhåller sig så, att biblioteket i Upsala anlitas lika mycket som kongl. biblioteket i Stockholm och är mera svårskött, så förefaller det besynnerligt, att utskottet icke vill bevilja lön åt en ny ordinarie amanuens. Jag ber dessutom att få påpeka det förhållandet, att tjänstemännen vid biblioteket i Upsala hafva sin tid så upptagen af biblioteksgöromålen, att de åt dessa måste egna alla sina krafter. Vidare borde de yngre tjänstemännen, som nu hafva så ytterst ringa aflöning, kunna vänta att inom rimlig tid få uppflyttas i högre lönegrad, men denna deras förväntan kan icke uppfyllas, om den föreslagna nya amanuensbefattningen icke beviljas. För dess inrättande talar således också det skälet, att derigenom blir större utsigt för skicklige unge män, som vilja egna sig åt bibliotekets tjänst.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få instämna i det af den förste talaren framställda yrkandet.

Herr Tamm, Hugo: Hade jag haft tillfälle att närvara vid denna hufvudtitels behandling i utskottet, skulle jag utan ringaste tvekan stält mig på reservanternas ståndpunkt. Att nemligen af utskottet här gjorts afdrag i de af Kongl. Maj:t föreslagna lönebeloppen spelar en jmförelsevis ringa rol, men deremot kan jag på grund af den personliga kännedom, jag eger angående universitetsbiblioteket i Upsala, våga påstå, att den minskning i de af Kongl. Maj:t äskade arbetskrafterna, hvilken utskottet föreslagit, hvarken är klok eller billig.

Såsom herrarne hafva sig bekant och äfven antydde af den förste talaren, är sjelfva den arbetsstyrka, hvaröfver bibliotekarien i Upsala disponerar för biblioteksgöromålens skötande, skäligen klen aflönad. Han har sålunda till sin hjälp några extra ordinarie amanuenser med en aflöning af respektive 950 kronor, 700 kronor, 500 kronor och 350 kronor. Hvad gör detta per dag? Det gör ungefär 3 kronor för den förste och vidare 2 kronor, 1 krona 60 öre och 1 krona 15 öre. Detta är löner vida understigande hvad, såsom herrarne i dagarne sett i tidningarna, mureriföreningen bjuder sina handtlangare och murare — 40 till 60 öre i timmen. Dessa bibliotekstjänstemän, som dock måste erkännas hafva en mycket längre och dyrare utbildning, gifver nu staten från en till tre kronor om dagen. Bibliotekarien kan därför omöjligen räkna på att af sådana extra ordinarie amanuenser erhålla stadigvarande hjälp, utan det arbete, som lemnas af dessa, blir endast af tillfällig natur.

Tillkomsten af dessa extra ordinarie amanuenser är för öfrigt egentligen den enda förändring, som under de sista 50 åren egt rum i bibliotekets stat, men faktiskt skedde ej ens härigenom någon ökning i de förut varande arbetskrafterna, ty förut fans alldeles samma antal amanuenser, som på grund af särskilda förhållanden

tidtals tjänstgjorde på biblioteket. Sålunda har i sjelfva verket ingen ökning af bibliotekets arbetskrafter egt rum på femtio år.

Nu har statsutskottet på Kongl. Maj:s begäran om två nya tjänstemän till biblioteket svarat: vi bevilja en. För denne ene amanuens finnes emellertid redan full användning i ett alldeles nytt arbetsfack, nämligen för skötandet af de s. k. bytesförbindelserna, hvarigenom universitetsbiblioteket medelst underhandlingar med andra bibliotek blir i stånd att för billigaste pris skaffa sig den bästa och mest rikhaltiga boksamling, som kan beredas. Och det arbete, som härför erfordras, är icke lätt. Sådana förbindelser uppehållas för närvarande med bortåt tusen utländska universitet, och herrarne kunna lätt tänka sig, hvilken omfattande korrespondens härför erfordras, den uppgår till flera tusental bref och paket m. m.

Då nu den tjänsteman, statsutskottet velat bevilja, är uteslutande upptagen med detta nya arbete, så frågas, huru biblioteket sjelft skall kunna reda sig med den ökade hjälp, utskottet beskär det genom att derutöfver bevilja ett bidrag af 1,000 kronor till en extra amanuens på extra stat. Den motivering, universitetsbibliotekarien lemnat till sin framställning och som synes så ovanligt stark, gifver härom tillräckligt besked. Leveransen från de svenska boktryckerierna har fördubblats, sedan bibliotekets nuvarande stat fastställdes, och dessutom känna herrarna väl — vi hafva erfarenhet derom här i kammaren — huru man nu för tiden öfverflyglas med småtryck. Vår tid är broschyrernas och småtryckens tid. Allt detta småtryck skall emellertid sorteras och ordnas — ett göromål, som är betydligt svårare än ordnandet af den rena boklitteraturen. Utlåningen utom biblioteket har vidare tiodubblats sedan 1850-talet, och läsesalen besöktes senaste år, hvarom uppgift föreligger, af 6,500 personer, som uttogo 53,000 böcker; sjelfva bokförrådet har fördubblats, och bibliotekslokalen har i följd af anslag, som Riksdagen beviljat, blifvit ofantligt mycket utvidgad, hvilket ensamt har till följd ett ökad behof af arbetskrafter. Det är då icke att undra på, om det synes litet svårt att förstå, hvarför bibliotekarien icke skall få någon hjälp till allt detta.

För öfrigt vågar jag påstå, att om man genomgår bibliotekariens framställning om de göromål, personalen vid biblioteket har att ombesörja, ingen menniska kan se annat än att, äfven med den begärda förstärkningen, dess arbete skulle blifva mycket strängt. Under bästa arbetstiden, kl. 10—2, äro icke mindre än sju personer upptagna af utlåningsrörelsen, vidare behöfvas samtidigt två personer för bytesförbindelserna och det utländska trycket och två för den svenska afdelningen, summa elfva personer, som oundgängligen behöfvas, men för närvarande finnas icke elfva utan åtta, och det är för att utfylla det felande antalet, som Kongl. Maj:t begärt anslag till två ordinarie och en extra tjänsteman vid biblioteket.

Hvad nu först angår de båda ordinarie tjänstemännen, så är det icke möjligt att ersätta någon af dessa med en extra. För skötandet

Angående anslag till aflöning åt en ny amanuens vid universitetsbiblioteket i Upsala.
(Forts.)

*Angående
anslag till
aftöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

af den dyrbara handskriftsamlingen behöfves äfven en ordinarie tjänsteman, för den utländska boksamlingen två likaledes ordinarie tjänstemän, vidare för den svenska afdelningen två, för bytesförbindelserna en och för den centrala utlåningen en. Man måste besinna, att utlåningsrörelsen vid en sådan institution som ett universitetsbibliotek är af helt annat slag än utlåningen vid andra bibliotek. Här förhåller det sig icke så, att man helt enkelt kommer och begär den och den boken, utan här kommer än en forskare, som, då han byter om sin bok, behöfver råd och anvisningar, och än studenter, som göra sådana frågor som: hvad anser ni vara bäst att vi studera för att få den och den upplysningen? Det är således en helt annorlunda beskaffad utlåning, som eger rum vid universitetsbiblioteket än vanlig bokutlåning.

Det synes mig således först och främst vara fullt bevisadt, att här i allmänhet råder behof af förstärkning af arbetskrafterna. Vidare är det fullt bevisadt, att det råder behof att få antalet ordinarie tjänstemän ökad. Och jag ber härvid att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att biblioteket i Upsala är ett af de största bibliotek i världen. Näst biblioteket i Oxford har Upsala bibliotek säkerligen den största handskriftsamling, som fins vid något universitetsbibliotek.

Vidare kan jag tillägga, att man ju nog kan säga, att det går för sig att sköta ett bibliotek med föga arbetskrafter, och man säger, att om jemförelser skola göras, så blir det på detta sätt: derför att kongl. biblioteket i Stockholm har så och så många tjänstemän, bör biblioteket i Upsala hafva lika många, och har Upsala bibliotek så och så många, bör också biblioteket i Lund få detsamma. Men detta synes mig vara en dålig jemförelse. Besväret med skötseln af ett bibliotek beror icke på volymernas antal, utan på antalet personer, som begagna sig deraf, på arten af de anspråk, de besökande uppställa, och på de branscher af vetenskaper, som skola vara representerade i biblioteket, o. s. v. Ju flera sådana vetenskapsgränar der äro representerade, desto mer ansträngande blifva göromålen, och ju mera ensartade bibliotekets samlingar äro, såsom t. ex. är förhållandet här i Stockholm, ju mera lätt skött är biblioteket. Man kan icke jemföra bibliotek efter sådana siffror, då kommer man derhän, som en nu mer afliden ledamot af Andra Kammaren i statsrevisionen yttrade en gång, då det var fråga om anslagen till universiteten i Upsala och Lund: jag tycker, det vore det allra enklaste sättet att bestämma anslagen, att vi taga antalet studenter vid de båda universiteten och så fördela pengarne mellan universiteten i proportion efter studentantalet. Detta var hans resonnement, men det går icke för sig, då det är fråga om bibliotek, att blott taga antalet böcker och derefter bedöma bibliotekets behof af arbetskrafter, utan detta behof måste bedömas efter det speciella fallet. Tänker man sig ett litet bibliotek blott såsom ett förvaringsrum för böcker, så behöfs nog blott ett litet antal tjänstemän, men skall ett bibliotek

vara hvad det bör vara, en institution, som lifvar till studier och forskningar, der forskare erhålla upplysningar om böcker, de behöfva använda, då fordras helt andra arbetskrafter. Och i detta afseende vågar jag på grund af min personliga kännedom om förhållandena påstå, att biblioteket i Upsala icke blott står högt utan står bland de allra främsta.

*Angående
anslag till
aftöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

Till följd af denna min personliga kännedom om förhållandena vid biblioteket och de män, som der arbeta, vågar jag också påstå, som jag förut sagt, att Riksdagen mot dem handlar hvarken billigt eller klokt, om Riksdagen af hänsyn till ett så litet belopp som 2,500 kronor nekar dem möjlighet att så, som de sträfva att göra, fullgöra sina åligganden. Jag hoppas därför, att Första Kammaren måtte på det sätt, som står kammaren öppet, hänskjuta denna anslagsfråga till förnyad pröfning af Riksdagen, nemligen genom att bifalla Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt, hvarefter frågans slutliga afgörande, om så skulle varda nödigt, i sista hand blir beroende på gemensam votering.

Jag anhåller om bifall till reservanternas förslag.

Herr Billing: Redan hafva fyra talare uppträdt mot statsutskottets betänkande i den föredragna punkten och flera komma efter mig, ty sådana hafva anmält sig, ehuru de nu strukit sina namn för att få ordet efter mig.

Det ser ut, som om statsutskottets förslag skulle i denna kammare förkastas; och sker det, är det alldeles visst, att svenska staten icke deraf tager skada, liksom ock, att jag icke skall mista mitt goda humör vid en sådan utgång. Emellertid både vill jag och anser mig ock böra försvara statsutskottets betänkande, och detta icke blott ex officio, utan därför att det är min öfvertygelse, att hvad statsutskottet här föreslagit är rättvist, med hänsyn till det sätt, hvarpå man i allmänhet begär och beviljar anslag. De herrar, som talat mot statsutskottets betänkande, hafva syns mig i visst fall bevisat för mycket, ty när man här upprepat huru biblioteket i visst afseende tiodubblats, i andra fall fyrtyodubblats o. s. v., så skulle konsekvensen vara, att man skulle tiodubbla eller fyrtyodubbla tjänstemännens antal, för så vidt denna jembförelse skulle hafva någon bevisande betydelse; men deraf att arbetet tiodubblats eller fyrtyodubblats kan man icke draga den slutsatsen, att man icke skall hafva tre, utan fyra amanuenser.

Man har såsom skäl för yrkandet vidare hänvisat på kongl. biblioteket. Detta är icke något skäl, som i och för sig bevisar något. Man skulle då först hafva ådagalagt, att icke vid kongl. biblioteket möjligen finnas flere tjänstemän än behöfligt må vara. Jag skall icke såsom motsats härtill betona ett exempel, som ligger nära. De båda universitetens bibliotek hafva väsentligen samma verksamhet, men jag skall icke för att stödja statsutskottets framställning peka på att, enligt utskottets förslag, Upsala universitets-

Angående
anslag till
aflöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.

(Forts.)

bibliotek skulle få mer än 50 procent större tjänstemannakrafter än biblioteket i Lund. Jag skall icke betona detta, ty det har icke varit skälet för utskottets förslag i denna punkt.

Men — herrarne få medgifva, att denna framställning om ökade tjänstemannakrafter vid biblioteket i Upsala är ovanlig. Herrarne få söka ganska länge för att finna en framställning, som går ut på att vid en institution öka tjänstemännens antal på en gång med 50 procent. Det är ovanligt mycket *begärddt*, men ännu ovanligare är statsutskottets villighet att lyssna till en sådan framställning: ty om statsutskottet efter vanliga regler skulle kritiseras efter hvad här föreslagits, så skulle det vara för att ha gått för långt i villighet att tillstyrka anslag. Här begäras aflöningar till en vice bibliotekarie, en amanuens, extra biträden och en vaktmästare, och statsutskottet tillstyrker bifall till tre af dessa petita och afstyrker endast ett af dem. Det bifaller alltså tre fjerdedelar af denna ovanliga proposition. Om nu det ena eller andra, det, som här begärts, eller det, som af utskottet tillstyrkts, är fördelaktigare, derom skall jag icke tvista, ty i allmänhet tror jag det vara fördelaktigt för en institution som denna att få så många tjänstemän som möjligt, men jag kan icke gå ifrån min öfvertygelse, och den är att, enligt vanligt sätt att räkna och bevilja, statsutskottet sträckt sig längre än man vanligen plägar sträcka sig. Om hvad statsutskottet föreslagit vinner Riksdagens bifall, har Upsala bibliotek fått en ganska harmonisk tjänstemannacorps. Der skola finnas tre bibliotekarier, hvar och en af dessa har sin ordinarie amanuens; sedan komma extra ordinarie amanuenser till biträde på de olika afdelningarna. Och vidare — eftersom derpå också under diskussionen fästs afseende — om statsutskottets förslag bifalles, så komma alla dessa underordnade tjänstemän, för hvilkas befordran intresse finnes och bör finnas, också att få befordran, ty efter vanliga regler kommer förste amanuensen att blifva vice bibliotekarie, den andre amanuensen förste amanuens och den tredje amanuensen andre amanuens, och den förste extra ordinarie amanuensen får den tredje ordinarie amanuensens befattning och aflöning.

Den siste ärade talaren anförde ett skäl, som med förlof sagdt uppenbarligen synes vara hufvudskälet, och det är hänsyn till den utmärkte förmannen vid biblioteket i Upsala. Jag vill på intet sätt kyla af det skälet, men jag skall upprepa här, hvad som sagts förut, att om statsutskottets förslag här afslås, så beror det på den omständigheten, att man här vågar sig på personliga hänsyn, något som man i allmänhet icke inom statsutskottet vågar taga med i beräkningen. Det som här föreslagits af utskottet, det är verkligen liberalare än hvad af utskottet plägar föreslås.

Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr Blomberg: Jag har med den allra största uppmärksamhet lyssnat till den föregående talarens anförande, därför att det lyste mig erfara, hvilka verkliga skäl ligga till grund för det knapp-

händiga utlåtande, statsutskottet behagat framlägga för kammrarna. Der finnes nemligen icke något skäl, endast ett uttalande, som kan karakteriseras med den kända satsen: »Sic volo, sic jubeo». I det anförande, vi nyss hört, lyckades jag emellertid icke heller finna ett enda skäl — endast det uttalandet, att statsutskottet icke brukar vara släpphänt med att bevilja anslag och att utskottet här till och med gått längre än som är öfverensstämmande med dess vanor. Jag menar, att statsutskottet har att pröfva hvarje framställning efter arten af de grunder, hvarpå den är byggd, och således att, då framställningen innehåller kraftiga bevis för behofvet af hvad deri begärts, statsutskottet bör behjerta densamma, derest det ej kan lemna någon motbevisning. Men kan icke statsutskottet prestera en motbevisning, som ådagalägger, att behofvet icke är sådant, som Kongl. Maj:t framställt det, och att besparing sålunda är skälig, då är det helt visst statsutskottets skyldighet att, äfven om det måste frångå gamla — jag vill ej för alla fall säga goda — vanor, tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag. Den föregående talaren sade, att hufvudskälet för yrkande om bifall till den kongl. propositionen skulle vara af personlig art. Detta tillåter jag mig att bestämdt bestrida. Hufvudskälet är det oafvisliga behof, som från universitetet framhållits; universitetets myndigheter hafva gjort framställningen icke af hänsyn till person, utan därför att de haft en på långvarig erfarenhet grundad visshet, att här förefinnes ett verkligt och stort behof, och derjemte en på erfarenhet stödd förvissning, att behofvet icke skulle kunna tillfredställas med mindre än nu begärts. Mot detta har den föregående talaren i brist på skäl anfört sin öfvertygelse. Men jag frågar, hvilckendera har bättre vitsord, den öfvertygelse, han sålunda pointerat, eller den erfarenhet, som ligger till grund för alla myndigheternas utlåtanden i denna fråga? Jag menar, att dessa hafva bättre grund för sin mening än den högt ärade ordföranden i statsutskottets andra utgiftsafdelning haft eller kan hafva. Vidare säger han, att det är något oerhördt i denna framställning, därför att den afser så stor ökning på en gång. Ja, ökningen är stor, det är sant? Men hvarför är den så stor? Jo, därför att man länge konsekvent tillbakahållit detta behof af ökad personal, som under många år gjort sig starkt gällande, därför att Upsala universitet nödgats äska bidrag från statens sida för andra ännu viktigare universitetsändamål och emedan jenväl för att af universitetsbiblioteket skulle kunna dragas tillbörlig nytta först behöfdes andra anslag till denna institution. Man har under tiden sökt att genom forceradt arbete, som icke längre kan krävas, hålla biblioteksgörö-målen i gång på tillfredsställande sätt.

Men därför att en institution söker att så länge som möjligt hålla tillbaka sina berättigade anspråk, kan det väl icke vara rätt att, när den till sist tvingas att framställa dessa anspråk och med tydliga skäl visar, att behofvet nu oafvisligen gör sig gällande, till en viss omfattning besvara denna framställning så: Då ni icke

*Angående
anslag till
aflöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

*Angående
anslag till
aflöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

begärt något förut och nu begär mycket på en gång, så är detta för mycket. Att det nuvarande behovet är synnerligen väl ådaga- lagdt borde väl hafva afgörande betydelse.

Man må komma ihåg hvilken följen blir af den förordade begrän- ningen med afseende å bibliotekspersonalen. Man åstadkommer visser- ligen, att personalen fortfarande underkastar sig ett öfverarbete, hvar- med den i längden ej kan stå ut. Men detta är ej den sorgligaste följen. De, som blifva de värst lidande genom nedsättningen, äro de vetenskapliga forskarna och den studerande ungdomen, hvars arbeten måste på alla sätt underlättas, och icke minst derigenom att biblioteket och dess tillgångar göras för dem tillgängliga på bästa möjliga sätt.

Till sist skall jag egna ett par ord åt ett anfördt skäl för prut- ningen, ty den föregående talaren åberopade verkligen ett enda, sådant det nu var. Han betonade nemligen, att statsutskottets för- slag vore särdeles harmoniskt. Den ärade talaren anser sig sålunda kunna kullkasta en noggrant utarbetad framställning om utvidgning af bibliotekets personal dermed, att man åstadkommit ett mera har- moniskt helt med tre amanuenser åt tre bibliotekarier, än om amanu- enserna i enlighet med det verkliga behovet blefve fyra. En har- moni, som sålunda vunnas genom omotiverad stympning, synes mig icke eftersträfvansvärd. Och vill man anföra ett sådant skäl, då må det väga hvad det kan. För mig väger det intet.

Efter dessa ord har jag endast att särskildt betona, att intet i den omfattande och omsorgsfulla utredning, som lemnats till stöd för den kongl. propositionen, kunnat tillbakavisas eller bestridas. I stället har man sagt, att det har bevisats för mycket. Ja väl, jag tror också att, om man drager ut konsekvenserna rätt, framställningen väl kunnat gå ett godt stycke utöfver hvad deri nu begärts. Men därför att man icke nu gått så långt i sina anslagskraf som man kunnat hafva god anledning till, får man icke draga den slutsatsen, att man bör göra ytterligare afknapp- ningar.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wennerberg: Frågan är här ganska enkel. Sedan statsutskottet utan anmärkning fått sina två föregående punkter bifallna, ehuru allt skäl funnits till jemnställande i afseende å lönerna mellan tjänstemännen vid universitetsbiblioteket i Upsala och kongl. biblioteket i Stockholm, så skall jag helt enkelt besvara den frågan: är amanuensbefattningen vid biblioteket i Upsala, om hvilken här är fråga, nödig eller icke? Då jag först erhöill utskottets betänkande och deri genomläste den af bibliotekarien gjorda, ovanligt grundliga och bevisande, äfven af departementchefen begagnade framställningen af behovet af denna amanuensbefattning, så var jag för min del öfvertygad, att, ehuru icke mer än två reservanter motsatt sig utskottets åsigt, denna dock skulle falla i denna kammare.

Den bevisning bibliotekarien framställt, har med allt skäl framhållits af föregående talare såsom fullt tillfredsställande. Hvad skulle då skälet vara för att icke amanuensstjensten skulle bifallas här, då en sådan tjänst allt sedan 1877 funnits vid kongl. biblioteket i Stockholm? Jag skall icke tala om skilnaden i aflöningar, jag vill blott framhålla nödvändigheten deraf med hänsyn till arbetet. Då gör sig lätt den frågan: biblioteket i Upsala är väl betydligt mindre än det i Stockholm i afseende å samlingarna? Nej, visst icke! Är användningen af biblioteket i Upsala mera främmande för sitt mål än användningen af biblioteket i Stockholm? Nej! Är antalet begagnadt innehåll i Upsala mindre än här? Nej, i vissa fall betydligt större! Det har dessutom redan påpekats, huru- som handskriftssamlingen, som är vida större än i Stockholm, nästan utgör ett unicum, hvartill i främmande länder motsvarighet icke finnes. Är förbindelsen och utbytet med andra länders bibliotek mindre från biblioteket i Upsala än från det härvarande kongl. biblioteket? Nej, visst icke!

Men icke nog med de förbindelser, bibliotekarien träffat med de många främmande universiteten i, såsom han sjelf säger, alla verldsdelar, genom hans energi har en kommers uppkommit, hvarigenom staten undgår kostnaden för inköp af mångt dyrbart verk, och denna byteshandel försiggår i en sådan högst märkvärdig utsträckning att — för att nu taga ett exempel, som visserligen föga anstår en lärd institution men dock kan låta höra sig, då det gäller qvanta, icke qualia — i medeltal under de senare åren hyllornas längd måst ökas med 200 meter. Detta bör för hvem som helst vara belysande, isynnerhet då jag nu kommer till en sak, som är af allra största vikt. Vi äro nog lyckliga, att i Stockholm hafva ett nyss inrättadt bibliotek, som är anordnad på ett sådant sätt, att det också väckt uppseende och erkännande af främmande, som besökt detsamma. Det är ett förträffligt ordnad bibliotek just i afseende på lokaler och utrymme. Men huru är det i Upsala? Från första början illa rangeradt, efter de senaste åren allt mer förbättradt, är det dock af beskaffenhet att icke tillåta annan tillökning i afseende å utrymme, än de otillräckliga och smala lokalerna medgifva. Således, i tre våningar får man springa efter böcker, som i ett väl inrättadt bibliotek, sådant som här i Stockholm, med största lätthet kunna fås fram. Den amanuens, som härför är anställd i Upsala, har nästan endast att utföra en lärd springpojkes göromål. Vid mängden af lånesökande hindras den ena utlåningen af expedierandet af den andra. Så går det undan för undan med stor tidsutdrägt, och allt detta kunde hjälpas genom tillsättandet af ännu en amanuens. Nuvarande innehafvare af denna befattning har mycket mer att göra än samme tjensteman vid biblioteket i Stockholm, som dock är bättre aflönad. Vidare vill jag i afseende å Upsala bibliotek anmärka något, som ingalunda kommer att inverka menligt för öfriga bibliotek inom landet, utan snarare tvärtom. I Upsala finnes

*Angående
anslag till
aflöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

Angående anslag till aflöning åt en ny amanuens vid universitetsbiblioteket i Upsala.
(Forts.)

en lånande personal, bestående af lärda män från alla fakulteter, förutom den mångsidigt studerande ungdomen, hvilka begagna vetenskapliga arbeten allt efter deras innehåll så spridda i de olika våningarne, att här nödvändigt fordras en ytterligare handräckning, vid hvars gifvande det måste tagas hänsyn icke blott till insigt utan äfven till påpasslighet och ordning, egenskaper, hvilka, såsom bibliotekarien säger, äro högst nödvändiga för alla institutioner, men kanske aldrig nödvändigare än i ett bibliotek.

Så ännu en sak: under dessa sträfvanden från bibliotekariens sida måste det för honom, då han undertjenstemän äro sämre lönade än motsvarande personer vid biblioteket i Stockholm, blifva svårt att för desse få en duglig rekrytering. De gå från biblioteket i Upsala hit till Stockholm, der de äro bättre lönade och der mödan blir mindre.

Under sådana förhållanden, och då jag bland de af den näst siste talaren anförda skälen ej kunde finna något bevisande, hvarför utskottets mening skulle blifva gällande, då jag väntat att från honom, som är van och i stånd att gifva dem, få höra sådana skäl, och då jag vidare ej finner något, som vederlägger den åsigt, hvilken uttryckts af bibliotekarien, upptagits af Kongl. Maj:t och tillstyrkts af kansleren och konsistorium, vidhåller jag min mening, och det är den, att det helt enkelt är nödvändigt för denna institution, såvida den skall kunna sköta sig, och tillika berörande ett allmänt stort kulturintresse, att åtminstone denna kammare med afslag på utskottets förslag bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Herr von Ehrenheim: Den högt ärade ledamot af statsutskottet, som försvarade utskottets betänkande, yttrade, att personliga skäl gjorde sig gällande för dem, som i motsats till utskottet ansågo den kongl. propositionen böra bifallas. Jag gifver honom rätt deri, att personliga hänsyn här kunna göra sig gällande i två särskilda afseenden. Det är nemligen alldeles tydligt, att den nuvarande chefens och öfrige tjenstemäns vid Upsala bibliotek utomordentliga verksamhet föranledt den starkare utveckling inom biblioteket, som nu gör sig känbar i behofvet af ökade arbetskrafter. Obestriddigt är, att om dessa tjenstemän icke ådagalagt en sådan kraft, insigt och flit, som man af tjenstemän nästan icke kan begära, utan hvilken måste vara en följd af dessa personers intresse för sjelfva saken, ett intresse, som detta slags verksamhet är i hög grad egnadt att framkalla, så hade behofvet af flere arbetsbiträden till följd af bibliotekets utveckling icke så hastigt inträdt. Jag hemställer emellertid, om man icke har skäl att vara dem tacksam för denna verksamhet, då den går i rätt riktning, och universitetets lärare tillika med den studerande ungdomen deraf har den största nytta.

Den andra omständigheten, i anledning af hvilken personliga hänsyn skulle kunna göra sig gällande vid denna frågas afgörande, är

den utmärkta utredning, hvilken den nuvarande bibliotekarien egnat denna sak. Han har underkastat sig sjelf och delvis äfven sina medarbetare ett oerhördt ansträngande arbete för att på en gång kunna framlägga ett resultat sådant vi här se, ett resultat som ovedersägligen bevisar, i huru hög grad de begärda nya arbetskrafterna äro behöfliga för arbetets fortsatta uppehållande. I dessa tvenne hänseenden anser jag följaktligen, att den ärade talaren hade fullkomligt rätt, då han talade om personliga skäl, men jag vidhåller, att man har fullgiltig orsak att särskildt hålla den nämnde bibliotekarien personligen räkning för hans verksamhet genom ett bifall till hvad Kongl. Maj:t här föreslagit. Mig förefaller det, som om en så fullständig utredning föreläge, att Riksdagen på grund af densamma också på en gång borde fullständigt afhjelpa de svårigheter och olägenheter, som här finnas, och att det icke vore någon uträkning för Riksdagen att nu bevilja ett, låt vara efter vanliga förhållanden, liberalt, men i alla fall för maskineriets fortfarande gång, på det sätt som önskligt är, otillräckligt anslag, då ett sådant beslut säkerligen inom en kort tid måste föranleda en upprepad framställning, hvilken Riksdagen då icke skulle kunna afvisa, under det att ett bifall redan nu i hög grad skulle gagna det kulturändamål, som här är i fråga.

Jag tillåter mig således för min del förena mig med dem, som påyrkat bifall till Kongl. Maj:ts framställning i denna del.

Herr Billing: Om den föreslagna amanuensbefattningen kan nu vara nog taladt, och jag skall icke säga något vidare om denna sak. Men jag begärde ordet med anledning af herr Blombergs yttrande; jag ansåg mig böra till honom framföra min och statsutskottets stora tacksamhet för den föreläsning han höll om statsutskottets skyldigheter. I någon mån trodde vi oss känna dem förut, men de hafva nu ytterligare inskräpts. Bland annat betonade talaren, att statsutskottet bör pröfva hvarje punkt särskildt. I all vördnad ber jag få säga, att vi hafva trott oss icke blott veta utan äfven göra vår skyldighet i detta afseende. Hvad speciellt angår denna punkt, trodde vi oss hafva pröfvat densamma särskildt för sig. — Något vidare har jag icke att tillägga.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande moment yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Wijk*, att kammararen, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts framställning vara med öfvervägande ja besvarad.

*Angående
anslag till
aftöning åt en
ny amanuens
vid universi-
tetsbiblioteket
i Upsala.*

(Forts.)

Mom. 4 och 5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5—29.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Mom. 1.

Utskottets hemställan bifölls.

*Angående
vissa föränd-
ringar i staten
för Chalmers'
tekniska läro-
anstalt.*

Mom. 2.

Herr Rodhe: Såsom kammaren finner, har Kongl. Maj:ts framställning om förökadt anslag till Chalmerska institutet i ganska ringa mån blifvit af utskottet tillstyrkt. Att denna läroanstalt blifvit så omildt behandlad har icke kunnat undgå att väcka någon förvåning, då den behandling, som anslagskrafven i öfrigt på denna hufvudtitel rönt af utskottet, har varit präglad af stor välvilja. Man hade haft allt skäl att vänta ett större tillmötesgående gentemot den kongl. propositionen rörande Chalmerska institutet, hvilken framställning åsyftade att sätta institutets lärare i en ekonomisk ställning, som mer svarade emot deras arbete, och att för institutet trygga möjligheten att erhålla goda lärarekrafter, således att gagna och stödja en institution, som — detta är nu ett erkännande, som jag tror hvar och en villigt skall gifva — med heder har fyllt den uppgift, hvilken varit densamma förelagd. Man kunde vänta ett sådant tillmötesgående särskildt i en tid, då, på grund af de tekniska vetenskapernas och industriens oerhörda framsteg, allt större kraf ställas på en dylik institution. Så mycket mer förtjent af stöd borde denna anstalt vara, som den fullgör ett arbete, hvilket i afseende på kvalitet icke kan sägas mycket understiga det, som utföres af den tekniska högskolan i Stockholm, ehuru denna i afseende å lärarekrafter åtnjuter betydligt större fördelar. Nu har emellertid utskottet afstyrkt den hufvudsakliga delen af Kongl. Maj:ts framställning, och detta på grund deraf, att det anser anslagskrafvet vara allt för stort samt håller före att genom dess beviljande icke någon väsentlig vinst i afseende å undervisningen skulle tillskyndas läroverket. Gentemot detta skäl kan dock invändas, att äfven om den begärda förhöjningen är stor, bör den icke anses vara för stor eller oskäligt hög i förhållande till arten och omfånget af de respektive lärarnes tjänstgöring. Säkerligen skulle också ett ökad resultat för undervisningen vinnas genom den större möjligheten för erhållande af goda lärarekrafter, samt äfven derigenom, att lärarne kunde mera odeladt egna

sig åt undervisningen i de särskilda läroämnena, utan att, såsom nu är fallet, flera tjänster behöfde sammanslås, för att lärarnes löner må kunna höjas till ett drägligt belopp. Om man emellertid i afseende på de öfriga läraretjänsterna icke ansett sig, innan en fullständigare utredning förebragts, böra för närvarande bevilja hvad Kongl. Maj:t äskat, så lärer detta skäl icke kunna återopas i afseende på de tvenne lektorstjänster, för hvilka Kongl. Maj:t begärt anslag. Frågan om dessa kan mycket väl utbrytas från de öfriga. Med afseende å dessa tjänsters inrättande har jag icke försport något bestridande af att fullgiltiga skäl anförts. Den afdelning i utskottet, som hade att behandla denna fråga, stälde sig också från början mycket välvillig gent emot förslaget, och den hade till och med en gång beslutit tillstyrka bifall till hvad Kongl. Maj:t här föreslagit, men när man så kom till slutet, tyckte man, att den ena saken hängde så i hop med den andra, att man fann lämpligt afslå det hela. Ett så innerligt samband mellan de olika frågorna förefinnes dock, som sagdt. icke, att ej den nu förevarande kan utbrytas, såsom också reservanterna gjort, då de yrkat, att anslag för ifrågavarande tvenne beställningar måtte beviljas. Jag ber att på det lifligaste få tillstyrka bifall till denna reservanternas hemställan. Alldeles gifvet skulle det för anstalten vara en fördel att redan i år få detta anslag beviljadt. Derigenom beredes möjligheten att ett år tidigare, än om anslaget gäfves nästa år, tillsätta dessa platser, och att ett år tidigare införa undervisning i båda de ifrågavarande ämnena äfven i den lägre afdelningen. Jag tänker härvid närmast på lektoratet i elektroteknik. Då alltjemt nya fält öppna sig för den elektrotekniska vetenskapens användning, måste det vara önskvärdt, att så fort som möjligt duglige arbetare på detta område erhållas, samt att tillfälle till grundlig utbildning måtte gifvas. Icke blott för denna undervisningsanstalt, utan äfven för landet i dess helhet torde det således vara af betydelse, att den tekniska undervisningen utsträcker på det sätt, som nyss antyddes.

Jag ber att på de skäl, jag nu anført, få tillstyrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Wærn: Jag får bekänna, att det för mig varit synnerligen glädjande att se, huru statsutskottet i hela detta betänkande sökt befordra kulturens intressen, och jag vill därför icke på något sätt ansluta mig till dem, som klandrat utskottet, då det icke äfven i detta fall tillmötesgått den gjorda framställningen. Men då det nu är fråga om aflöningen för de män, som hafva det viktiga uppdraget att vid Chalmerska institutet sörja för, att i en tid som vår, då industrien är i en så stark och allsidig utveckling, de personer, som egna sig åt densamma, få den lärdom, de i så hög grad behöfva, kan jag icke underlåta att erinra om de värtaliga ord, som här yttrades i fråga om behovet af en amanuensbefattning vid Upsala universitets bibliotek. Det talades om, huru en bibliotekarie icke

*Angående
vissa föränd-
ringar i staten
för Chalmers'
tekniska läro-
anstalt.*

(Forts.)

*Angående
vissa föränd-
ringar i staten
för Chalmers'
tekniska läro-
anstalt.*

Forts.)

blott hade bestyret att förhjelpa hvar och en till erhållande af den bok, han begärde, utan äfven hade uppdraget att tillse, att den studerande ungdomen fick reda på just hvad den önskade och behöfde. Detta åliggande tillhör på det område, der Chalmerska institutet har att fylla ett viktigt behof, föreståndaren för denna anstalt, inom hvilken de män, som skola leda industrien, utbildas för sitt kall. Jag tror, att Första Kammaren kan och bör gå något längre, än statsutskottet här gjort, huru ovanligt det än må vara, samt att de skäl, som här anförts, i hög grad förtjena Första Kammarens sympatier, hvarför jag anhåller, att kammaren äfven här ville afhjelpa ett behof, som verkligen förefinnes. Jag upprepar, att det är af allra största vikt för vår i så många häseenden fortgående industri att erhålla en sakkunnig ledning, ett mål, som bäst ernås genom anskaffande af goda lärarekrafter för de unge ingenjörernas utbildning. De penningar, som användas härför, äro aldrig illa använda, utan tvärtom af största gagn, och jag anhåller därför om bifall till reservationen.

Herr Billing: Den förste talaren klagade något öfver bristande tillmötesgående från statsutskottets sida gent emot Chalmerska institutet. Jag tror icke det finnes skäl till en sådan klagan, ty utskottet har verkligen omfattat denna läroanstalt med ett icke ringa intresse, hvilket tydligen visas af utskottets betänkande, icke blott derigenom, att utskottet tillstyrkt en löneförhöjning för de nuvarande lektorerna och ersättning för donationsmedel, utan äfven deri, att utskottet, då det på skäl, som jag längre fram skall anföra, ansett sig icke böra eller kunna annat än afstyrka bifall till den kongl. propositionen i åtskilliga delar, dock i motiveringen uttalat sin åsigt, att en löneförhöjning är behöflig för lärarne vid ifrågavarande läroanstalt och således i motiveringen hänvisat till en förnyad, antagligen vid nästa riksdag skeende framställning. Den förste ärade talaren vet också, att den andra utgiftsafdelningen visat ett stort tillmötesgående gent emot nämnda läroanstalt och den till dess förmån aflättna kongl. propositionen genom det ganska dryga arbete, som afdelningen underkastat sig för att komma till någon klarhet och ett rimligt resultat i denna punkt. Vi gjorde oss mycken möda och försökte äfven att genom korrespondens få veta, hvad den och den läraren hade att göra och hvilka löneförmåner han skulle få. Men vi kunde omöjligen komma till någon klarhet, och jag påstår, att det icke finnes någon i denna kammare, som på långt när har klart för sig, hvad ifrågavarande framställning från Chalmerska anstalten innebär. Det, som först tilldrager sig uppmärksamheten i denna sak, är den märkliga löneförhöjningen, ty för så vidt det är fråga om lön på stat, af statsmedel, föreslås uti nu utgående löner förhöjningar, som uppgå till 100, 120 och t. o. m. 200 % af nuvarande belopp. Nå, det kan ju hända, att dessa sålunda märkvärdigt häftigt höjda löner kunna vara väl motiverade, men det måste vi på afdel-

ningen i utskottet försöka att taga reda på, och därför måste vi anställa en undersökning. När vi då gjorde denna undersökning så noggrant vi kunde och med inhemtande af nya upplysningar, funno vi för det första, att denna löneförhöjning utefter hela linien visserligen sammanhögde på något sätt med en omorganisation inom läroanstalten, men en omorganisation, som icke medförde i allmänhet det allra ringaste ökade arbete för dessa, för hvilka aflöningen med statsmedel skulle höjas med så hög procent. Redan det är ju i ögonen fallande.

Vidare funno vi, att icke heller i andra afseenden någon som helst vinst för undervisningen skulle erhållas genom den här föreslagna förändringen, t. ex. i afseende på ämnenas fördelning eller behandling eller något sådant. Så det finnes icke någon motivering från dessa håll att hemta för en löneförhöjning.

Men hvad som var värre var det, att när vi begynte att grundligt genomsöka och leta oss fram i framställningen från Chalmerska läroanstalten, stötte vi på, att åtskilliga af dessa lärare, hvilkas aflöningar voro föreslagna att på nämnda sätt höjas, hade vid läroanstalten åtskilliga uppgifter vid sidan, för hvilka de voro aflönade, och hvarigenom aflöningen verkligen kom att uppgå till oväntadt höga belopp. Men det var ändå icke det, som mest stötte oss för hufvudet, utan det var, att i framställningen från Chalmerska läroanstalten om den saken icke var ett ord antydt. Statskontoret med sin vanliga skärpta uppmärksamhet hjälpte afdelningen genom några antydningar, så att vi på den vägen kunde komma att få någon syn på saken. Men herrarne få väl icke undra på, om man under sådana förhållanden icke ansåg sig kunna tillstyrka bifall till en sådan framställning, och jag anser det verkligen vara alldeles omöjligt, att kammaren skulle kunna vilja bifalla en framställning sådan som den föreliggande.

Då blir frågan, om man skulle kunna bifalla reservationen? Jag vill erkänna, att vi på afdelningen en gång tänkte oss, att man kanske kunde tryggt bifalla att förvandla dessa två lärare i husbyggnadskonst och elektroteknik till lektorer. Men när vi närmare tänkte på och undersökte saken, kunde vi icke komma ifrån den tanken, att denna förvandling på denna punkt kunde sammanhänga med en förändring i organisationen i öfriga punkter. Vi kunde icke med klarhet bedöma, huruvida icke, om man inrättade lektorat, ämnena skulle kunna på annat sätt fördelas. Och så villiga vi än voro att här göra hvad vi kunde, ansågo vi oss böra sluta med att yrka afslag äfven å denna punkt. Och jag tror, att kammaren bör stödja statsutskottet i detta afseende; och kammaren kan med så mycket lugnare sinne göra detta, som det icke kan blifva fråga om, att läroanstalten derigenom skulle lida någon skada, ty här kan icke blifva fråga om mer än ett års uppskof. Att det till nästa Riksdag kommer en ny kongl. proposition, stödd af en bättre, klarare och mera öppen framställning från Chalmerska läroanstalten,

*Angående
vissa föränd-
ringar i staten
för Chalmers'
tekniska läro-
anstalt.*

(Forts.)

*Angående
vissa föränd-
ringar i staten
för Chalmers'
tekniska läro-
anstalt.*

(Forts.)

kan man icke tvifla på, och icke heller kan man tvifla på, att statsutskottet då kommer att skänka den allt möjligt stöd, som statsutskottet anser sig kunna skänka. Således är det icke fråga om annat än uppskof för ett år. Och det är så mycket mindre skäl att draga sig därför, som det icke är längre än 3 år sedan, 1896, som Riksdagen beviljade anslag till en lärarebefattning i elektroteknik, hvilken nu föreslås att förvandlas till ett lektorat. Det är således icke mer än tre år den nuvarande ordningen gällt. Icke kan det skada, om den står ett år till.

Hvad lektorn i husbyggnadskonst beträffar, har han redan 3,000 kr. inkomst och om reservationen bifalles skulle han få 3,500 kronor. Det rör sig således icke om några stora summor i denna punkt. Men för mig har det hufvudsakliga intresset för afslag på reservationen varit, att jag icke anser, att vederbörande styrelse bort till Riksdagen komma med en framställning, som är så oklar och så litet upplysande för statsutskottet som den föreliggande.

Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr statsrådet Claëson: Jag vill icke tvista med den ärade talare, som nyss hade ordet. Han ansåg, och i rikhet med honom utskottet, att den gjorda utredningen icke varit tillfredsställande. För min del har jag trott, att den på det hela taget var det, och därför dristade jag mig föreslå Kongl. Maj:t att framlägga förslaget för Riksdagen. Om nu också skulle så vara, att kammaren finner utredningen i vissa delar ofullständig, tror jag icke man kan säga, att den är ofullständig i det stycke, som reservationen berör, nemligen i fråga om anställande af två nya lektorer, den ena i husbyggnadskonst och den andra i elektroteknik. I afseende å det förstnämnda lektoratet vill jag då i kammarens minne återkalla, hvad propositionen innehöll derom, nemligen att vid tekniska högskolan finnas redan i samma ämne tre lärare, nemligen en professor i arkitektur, en lektor i allmän byggnadslära och byggnadsstatik samt en lektor i husbyggnadskonst, och vidare att vid en hvar af de fyra tekniska elementarskolorna finnes och har redan länge funnits ett lektorat i byggnadskonst och ritning. Oaktadt allt detta finnes vid den Chalmerska läroanstalten blott en lärare, och denne är anställd på förordnande. Antalet lärjungar vid Chalmerska läroanstalten har ökats så betydligt, att det under de sista 18 åren har mer än fördubblats. Det är ju naturligt, att med ett så ökad elevantal följt ökad arbete för lärarne. Och hvad nu särskildt angår läraren i husbyggnadskonst, har han en undervisningstid af 17 $\frac{1}{2}$ timmar i veckan. Det är styrelsens mening att öka detta timantal med ytterligare fyra timmar. Men man får icke bedöma arbetet efter antalet undervisningstimmar allena, ty denna lärare i husbyggnadskonst har derjemte att granska elevernas ritningar — att göra rättelser på dem. Det är ju, såsom kammaren väl inser, ett högst betydligt arbete,

ett arbete som ökas för hvarje ny elev. Nu, såsom den föregående talaren nämnde, har han en aflöning af 3,000 kr. utan någon rätt till ålderstillägg och med risk att när som helst kunna aflägsnas; han är endast anställd på förordnande. Då är ju den stora faran, att om det bjudes honom något annat, han gerna tager det; och i dessa tider, med det uppsving industrien tagit, är det alltför antagligt att, när läroverket icke kan erbjuda honom fast anställning och icke heller högre lön än 3,000 kr. och ingen utsigt till löneförhöjning, läroverket får esomoftast göra ombyte af lärare i detta ämne — detta naturligtvis till föga fromma för undervisningen.

Hvad lektoratet i elektroteknik beträffar, är ju, såsom kammaren väl känner, denna vetenskap stadd i mycket stark utveckling, och den har synnerligen stor betydelse för industrien. Denna lärares i elektroteknik aflöning utgår för närvarande med 2,000 kr., och han har, i likhet med läraren i husbyggnadskonst, icke fullmagt på sin tjänst, utan endast förordnande. När nu så mycket teknici behöfvas, särskildt på elektricitetens område, är det naturligt, att styrelsen befarar afven på den platsen ett ständigt ombyte af lärare. Jag tror därför det skulle vara godt, om dessa mera lösa platser kunde förvandlas till fasta, såsom reservationen innehåller.

Innan jag slutar må det tillåtas mig att lemna några upplysningar, som jag i dagarne erhållit från Preussen. Jag skall endast ett par minuter upptaga kammarens tid, men jag tror det kan vara intressant för kammaren att få höra desamma. Jag fick mig till-sänd den framställning, som blifvit gjord af preussiska regeringen till landtdagen i fråga om upprättande af en ny teknisk högskola i Danzig. I detta betänkande upplyses, att det för närvarande finnes i Tyskland inalles nio tekniska högskolor med tillsammans 11,700 elever. Häraf finnas i Preussen tre tekniska högskolor med tillsammans 5,200 elever. Det framhålles då i betänkandet, att Preussen är betydligt efter öfriga tyska stater, ty Preussen med ungefär 32 millioner invånare har blott tre tekniska högskolor med 5,200 elever, under det öfriga tyska stater med ungefär 20 millioner invånare hafva sex tekniska högskolor med 6,500 elever. Jag förbigår här hvad den tekniska nya högskolan i Danzig skulle kosta, jag vill endast nämna, att den årliga kostnaden beräknats till tre à fyra hundra tusen kronor. Jemför man nu Sverige med Preussen — jag återkallar i minnet, att Preussen stod långt efter öfriga tyska stater — visar det sig, att i Sverige med något öfver 5 millioner invånare finnes det en teknisk högskola och den s. k. Chalmers tekniska läroanstalt, som i vissa fack står högskolan nära. Elevantalet i tekniska högskolan är omkring 340, i högre afdelningen vid Chalmerska anstalten 130; det blir tillsammans 470. På 100,000 invånare finnes det således i Sverige 9,4 elever vid tekniska högskolor, under det att det i Preussen redan nu finnes något mer än 16 elever, nemligen 16.2. och det antalet anses der vara alldeles för litet. Af denna

*Angående
vissa föränd-
ringar i staten
för Chalmers'
tekniska läro-
anstalt.*

(Forts.)

Angående vissa förändringar i staten för Chalmers' tekniska läroanstalt. nu i korthet gjorda framställning visas ju, att våra grannar på allt sätt söka befordra och främja den tekniska undervisningen.

Det är ju allmänt känt, att här i landet för närvarande råder mycken brist på teknici, en brist så stor att, efter hvad man sagt mig, det alls icke lär vara ovanligt, att industridkare göra upp med eleverna, medan de ännu äro kvar vid högskolan eller läroanstalten för att försäkra sig om dem på förhand. Jag tror därför, att vi böra göra allt hvad vi kunna för att främja de tekniska läroanstalternas utveckling, och till det hör i sin mån också att bereda dessa anstalter fasta lärare med skäliga aflöningsförmåner.

(Forts.)

Slutligen ber jag att få erinra kammaren om, att det belopp, som här är fråga om att bevilja, är icke hela aflöningen för två lektorat, utan egentligen blir statens ökade utgift endast 2,000 kr. Reservationen innehåller också i likhet med Kongl. Maj:ts proposition, att beviljas de trenne lektoraten, indragas de förut utgående aflöningarna till ifrågakvarande lärarebefattningar.

Jag ber att i kammarens välvilja få rekommendera reservationen.

Herr Fränckel: Den ärade ledamot från statsutskottet, som nyss hade ordet, anhöll, att man icke af denna fråga skulle göra någon stor punkt. Nej, jag ämnar icke göra det, men jag ämnar framhålla det karakteristiska i denna punkt. Det karakteristiska synes mig ligga deri, att här föreligger den digra åttonde hufvudtiteln, som i hufvudsak afser anslag för undervisningsändamål, och i dessa undervisningsändamål spelar den tekniska undervisningen, synes mig, en jemförelsevis alldeles för liten rol. Man kunde ju säga: ja, denna hufvudtitel har utvecklats sig så, och på den grund måste den tekniska undervisningen tills vidare hållas undan. Det är icke första gången vi stå framför en åttonde hufvudtitel, då så varit fallet; ty, mina herrar, det är icke många år sedan man lyckades, med tillhjälp jag vet icke från hvilket håll, att till och med uppskjuta tillbyggandet af tekniska högskolan, därför att man prutade med, huruvida man skulle antaga 125 eller 120 elever till. Hvilken skada derigenom tillfogades den tekniska undervisningen är klart i dessa tider, då två år på detta område spelar stor rol. Det kan icke för kammaren vara obekant, huruledes elektrotekniken utvecklats sig, och huru de praktiska behofven faktiskt kräfva ökad teknisk undervisning, på grund deraf att man är i behof af ökade tekniska krafter. Man utvecklar icke sitt jernvägssystem i en så stor utsträckning som här skett, utan att man har folk, som kan bygga jernvägar, utan att man har folk, som kan sköta dem. Man utvecklar icke industrien — tack vare nu gällande system — derhän, att numera våra viktigaste artiklar tillverkas i landet med tillhjälp af goda tekniska krafter utan att hafva tillgång till goda tekniska lärare. Man åstadkommer icke en industriutställning, sådan vi hade 1897 här i Stockholm, såvida man icke från verkstäder och fabriker kan få utmärkta goda konstruktioner, beroende på att goda tekniska

krafter finnas att tillgå; detta är beroende på goda tekniska lärare, *Angående vissa förändringar i staten för Chalmers' tekniska läroanstalt.* det vill säga god teknisk undervisning. För alla således, som icke ensamt tänka på uteslutande vetenskapliga ändamål, måste det vara af vigt att icke undanskjuta den tekniska undervisningen, såsom man här lyckats under flera år göra. Det är nu visserligen sant att, såsom en ärad talare från statsutskottet nämnde, det förslag, som här framkommit angående utveckling af såväl lärarekrafterna som förändrade aflöningar vid Chalmerska läroanstalten, kanske var något tjockt tilltagen och därför kunde tåla vid någon afprutning, men det lilla oskyldiga förslag, hvarom reservanterna i utskottet enat sig, är af beskaffenhet, att det naturligtvis bör kunna bifallas, och orsaken hvarför vi förenade oss om det var, att det icke på något sätt ingrep i den öfriga organisationen, utan endast berör två gamla frågor, som nu ändtligen skulle afgöras.

Hvad först och främst lektoratet i husbyggnadskonst beträffar, synes af handlingarna, att denna fråga redan 1893 genom en kongl. proposition bragtes på tal i Riksdagen. Den undansköts då genom anställande tills vidare af en extra lärare med 2,000 kr. lön. Nu återkommer frågan, och då svarar man igen: »ni får vänta ett år». Samma förhållande, ehuru i något mindre grad, gäller lektoratet i elektroteknik. Det var också framme 1896. Man lyckades undanskjuta äfven det med att säga: »det får vänta ett år».

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att Chalmers tekniska läroanstalt i Göteborg, såvidt jag har mig bekant, och troligtvis äfven alla teknici, som handlagt likartade ämnen, fyller ett ytterst viktigt ändamål inom den tekniska undervisningen på det sätt, att der uppfostras icke uteslutande första klassens ingenjörer, utan äfven verkmästare, personer som i andra hand kunna taga befälet och utöfva detta befäl med urskilning på grund af sina kunskaper; och det är på alla praktiska håll väl känt, att det är just sådant folk man mest har ondt om. Om denna anstalt sålunda har en sådan mission att fylla, kan jag icke vara med om, att man gång på gång skall undanhålla den de nödiga lärarekrafterna. Jag frågar: då genom enskild mans donation Chalmerska anstalten från början kunde upprättas och det sedan varit möjligt att med användande af större delen af donationen åstadkomma lämpliga lokaler för anstalten, då vidare såväl derigenom som genom frivilliga bidrag det varit möjligt att åstadkomma goda samlingar vid denna anstalt, när vidare, efter hvad man hört, freqvensen är större än hvad man kan taga emot, kan det då vara klokt att låta anstalten stå der med antingen *inga* lärarekrafter eller med sådana, som äro underhålliga? Huru detta kommer att inverka på många af våra yrken, bör vara klart för dem, som veta, huru stor brist det redan nu finnes på tekniska krafter inom dessa områden.

Det har redan från statsrådsbänken blifvit framhållet, huru svårt det är att äfven med stora kostnader förskaffa sig sakkunskap från utlandet, och numera är det nästan omöjligt. Till hvad herr

*Angående
vissa föränd-
ringar i staten
för Chalmers
tekniska läro-
anstalt.*

(Forts.)

statsrådet nämnde ber jag att få foga, att det vid tekniska högskolan i Berlin för året 1898—1899 fanns 2,918 elever; och nu har man därför kommit derhän, att trots de utmärkta lokalerna, trots de stora summor man der offrar för erhållande af lärarekrafter, måste man afstå från att vidare tillåta utländingar inträde i Berlins tekniska högskola. Man har afvisat dem, ty man kan icke taga emot dem. — Jag beklagar, att statsutskottet med dessa förhållanden för ögonen icke velat göra mera för Chalmers tekniska läroanstalt, som — jag upprepar det — har en så viktig mission att fylla, icke minst med afseende på undervisningen i elektrotekniken. Vid sådant förhållande tror jag det är det klokaste man kan göra att nu bifalla reservanternas framställning om inrättande af tvenne lektorat i husbyggnadskonst och elektroteknik, hvilket endast skulle öka anstaltens stat med 2,000 kr.

Det är med glädje man hört från statsrådsbanken, att om Chalmers tekniska läroanstalt till ett annat år kommer in med ny framställning, äfven i afseende på öfriga lärare, man då kan hafva förhoppning att densamma skall vinna välvilligt understöd från regeringen.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Törnebladh: Jag kan med största nöje instämma i ett, men också endast i ett yttrande af den siste talaren, då han nemligen *beklagade*, att man icke i närvarande ögonblick kunde gå längre beträffande anslaget till den Chalmerska läroanstalten. Så vidt jag vet — och jag har på afdelningen följt förhandlingarna, oaktadt jag icke deltagit i beslutet — var det på afdelningen en allmän önskan att gå så långt, man på grund af den gjorda framställningen möjligen kunde; och såsom afdelningens ordförande redan nämnt, satte man sig i förbindelse med vederbörande på ort och ställe och försökte inhemta upplysningar. Jag har sällan inom afdelningen hört en framställning så sympatiskt mottagen från första början. Men det var, såsom ordföranden redan anmärkt, så, att när afdelningen gick längre in i frågans detaljer och försökte se saken i hela dess sammanhang, afdelningen visserligen icke förlorade sina sympatier för frågan, men ansåg sig icke kunna göra framställning om något vidare än som skett. Någon obenägenhet mot att befordra industrien eller dess intressen har jag lika litet funnit hos kamraterna i statsutskottet vid detta tillfälle, som i fråga om tekniska högskolan, hvars behof, sedan fullständig utredning skett, blifvit tillgodosedda i det hela ganska väl och blifva det ytterligare, om kammaren gifver sitt bifall till utskottets hemställen längre fram, hvilket jag hoppas skall blifva fallet. Alltså har det visst icke varit meningen att helt och hållet skjuta undan frågan och ställa så till, att det icke skulle finnas några lärarekrafter alls. Om sådana uttryck kan man begagna samma karakteristik, som den siste talaren sjelf använde, att de äro »något tjockt tilltagna». Men det är vissa saker, som man i detta fall måste finna hafva spelat in i utskottets utredning af saken och

jag tror, att kammaren skulle vara utskottet mycket litet tacksam, om utskottet i en så viktig fråga som denna, hvilken omfattar en fullständig lönerereglering, icke fyllde den plats grundlagen ålägger det och sökte, så godt sig göra läte, utreda densamma. Detta har också skett; och den, som läser igenom motiveringen till klämman, torde i likhet med den ärade ordföranden finna, att här är den allra tydligaste och klaraste framställning om att saken måtte i mera fullständigt skick snart ånyo återkomma, på det att den viktiga läroanstalten måtte få sina lärarkrafter förstärkta och aflöningsförmånerna i viss mån förbättrade. Jag säger i viss mån, dermed har jag icke sagt, huru långt man kan vilja gå. Jag vet mycket väl, att det råder olika åsichter om i hvad mån den Chalmerska läroanstalten bör likställas med tekniska högskolan eller ställas på ett särskildt trappsteg. Jag tillåter mig icke att bedöma den saken; dertill eger jag för liten fackkunskap; men jag konstaterar, att det finnes olika åsichter derom, och det torde herrarne äfven hafva funnit af den siste talarens anförande, då han specielt betonade vissa platser, för hvilkas innehafvare den Chalmerska skolans elever vore särskildt skickade. Men jag yttrar mig icke derom på något afgörande sätt. Den kan måhända likställas med tekniska högskolan och ur den synpunkten får man taga den i betraktande längre fram. En annan sak, som man får taga någon hänsyn till, är, hvad aflöningen beträffar, att i lönen inryckts det särskilda hyresbelopp Göteborgs stad lemnar lektorerna vid de allmänna läroverken i staden. Så vidt jag vet, har det icke någonsin förut skett att, då man beräknat aflöningen vid en statens organisation, man tagit hänsyn till hvad den ena eller andra staden beviljat i hyresbidrag. Detta är väl första gången något sådant förekommit, men det utgör en kärnpunkt i den framställning, som här lemnats.

Jag vill vidare anmärka, att om de båda af reservanterna ifrågasatta lärareplatserna blifva beviljade, så är det visserligen ingen tvekan om att det kan vara ganska bra; och det var flera röster, som höjde sig därför. Men skälet — och jag vill omtala detta såsom en belysning af den behandling frågan undergått — skälet, hvarför man icke kom att göra denna framställning, var att man ansåg, att det skulle vara bättre för anstaltens blifvande organisation, om allt behandlades i ett sammanhang. Det kan ju hända, att det kan gå för sig derförutan; men jag beder få fästa herrarnes uppmärksamhet på hvad som står på sid. 119 i fråga om läraren i byggnadskonst och på sid. 114 om läraren i frihandsteckning. Lärarens i frihandsteckning aflöning är nemligen, såsom synes, i viss mån bestämd af de skyldigheter, som skulle från honom öfverflyttas till lektoratet i byggnadskonst. Jag tager detta blott såsom ett exempel på, att om man bryter ut en liten del af organisationen, det kan lätt hända, att sådant inverkar på organisationen i dess helhet. Detta är skälet, hvarför man icke ville gå längre. Men att statsutskottet och särskildt afdelningen var synnerligen benägen att i detta liksom

*Angående
vissa förändringar i statens
för Chalmers'
tekniska läro-
anstalt.*

(Forts.)

*Angående
vissa föränd-
ringar i staten
för Chalmers
tekniska läro-
anstalt.*

(Forts.)

i andra fall befordra den industriella undervisningens utveckling, vågar jag tryggt påstå. Jag begagnar tillfället att konstatera att, trots man dröjt litet med tekniska högskolan, hvars organisation till sist blifvit någorlunda tillfredställande, har dock industrien inom landet vunnit en ganska afsevärd utveckling. Och jag är den förste att hoppas, att denna utveckling skall fortsätta så i detta fall som i andra. Ett dröjsmål beträffande den Chalmerska anstalten torde emellertid ej vara farligt, då tvifvelsmål uppstått, huruvida innevarande år är rätta tidpunkten att verkställa en mera genomgripande förändring, hvilken naturligtvis skall hvilat på en grundlig utredning.

Herr Leman: Jag förstår mer än väl de skäl, som ledt statsutskottet att icke bevilja löneförhöjning, men jag förstår mindre väl, att utskottet icke kunnat ena sig om de föreslagna två nya lektoraten. Afdelningens ärade ordförande yttrade, att väl icke så stor skada skedde, om det blefve uppskof på ett år. Det kan ju hända, att icke så stor positiv skada sker, men en gagnande verksamhet hämmas, och den utveckling, som skulle komma hela landet till godo, kommer senare. Jag syftar särskildt på lektorn i elektroteknik. Krafvet på denne lärare har vuxit med en snabbhet, som är ovanlig, och lärjungeantalet i detta ämne har flerdubblats. Det är därför jag hemställer, huruvida icke kammaren, då beviljande af de två föreslagna lektorsbefattningarne icke på något sätt inverkar på löneförhöjningsfrågan, skulle vilja bifalla reservationen. Jag påpekar särskildt hvad af samtliga talare blifvit erkänt, att nemligen Chalmerska läroanstalten fyller ett statsändamål. Då staten nu härtill fått rikligt bidrag af enskilde donatorer, synes mig, att man icke bör gå alltför hårdhänt till väga mot en institution, som verkar för ett allmännyttigt ändamål. Jag yrkar bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, i enlighet med de under öfverläggningen framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande moment afgifna hemställan samt vidare derpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid förevarande moment afgifna reservation; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Billing* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 30 mom. 2 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det förslag, som innefattas i den vid förvarande moment afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 20;

Nej — 91.

Herr vice talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Punkten 31.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33 — 36.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Herr Wennerberg: Jag har ingen af något yrkande åtföljd anmärkning att göra. Det är nästan svårt att träda upp i en så obetydlig sak som denna, då man ser det stora tillmötesgående, som från statsutskottets sida visats mot hela åttonde hufvudtiteln. Här gäller det en mycket liten summa, och från denna summa har statsutskottet dock gjort ett afdrag, hvilket jag är villig erkänna icke kommer att hafva stor inverkan, det är nemligen så litet, att man på det kan tillämpa ett gammalt ordspråk, att »litet skadar litet.» Och har man i några och fyrtio år nöjt sig med en sliten materiel i principskolan, hvilken detta anslag mest skulle komma till godo, kan man väl stå ut dermed ännu ett år. Utaf egen erfarenhet, mest på grund af intresse för undervisningen i fria konsternas akademi, men också tidtals på grund af den skyldighet jag ansåg åligga en departementschef, har jag varit i tillfälle att se, huru samma gamla undervisningsmateriel alltjemt likväl begagnats och deri kunde väl ligga något skäl att, utan synnerlig motivering från fria konsternas

*Förhöjdt
anslag till
akademien för
de fria kon-
sterna.*

akademi, endast med stöd af Kongl. Maj:ts förslag bevilja den lilla summa, som begärts. Från en trettio års erfarenhet kan jag säga, att det förhåller sig så, att flera af de gamla gipsmodellerna icke kunna begagnas, därför att de äro skadade eller illa lagade, andra, som icke äro skadade, hafva genom den ständiga manipuleringen blifvit så glänsande, att de, då undervisningen sker vid ljus, äro i hög grad förvillande för de studerande och tecknande lärjungarne. Jag är fullt förvissad, att om några af statsutskottets ledamöter, då denna fråga möjligen nästa eller en annan Riksdag kommer fram, vilja göra sig besvär att gå upp och bevista en undervisning just med denna materiel, skola de genast vara med om att bevilja det lilla obetydliga anslag af ett par tusen kronor, som behöfs för att sätta den i stånd. Vi böra påminna oss, att läroverkets arbete är väl förtjent af all uppmuntran. Vi hafva detta läroverk att tacka för våra bästa arkitekter, våra bästa skulptörer och våra bästa målare; alla hafva gått igenom denna undervisningsklass, och jag kan knappt begripa, hvarför akademien icke förr kommit fram med denna begäran, utan låtit ungdomen fortfarande använda denna dåliga undervisningsmateriel.

Det är påtagligt, att hvad jag sagt icke kan gälla något i närvarande stund, men det är ett litet memento, som jag är viss om att hvar och en, som är intresserad äfven för denna del af knlturen, skall veta att uppskatta och således medgifva hvad som från akademien kan komma att begäras. Jag har nu intet yrkande att göra.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 38—40.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Aföningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.*

Punkten 41.

Herr Almén: Jag är ledsen, att jag måste upptaga kammarens tid beträffande denna fråga, icke för att göra något särskildt yrkande, men väl därför, att det finnes vissa omständigheter, som inverka menligt på sjukvården för framtiden och som äro af den beskaffenhet, att jag anser mig tvungen att lemna kammaren några upplysningar härom.

Hvad först angår afönningen för vid asylens anstälde läkare, torde deremot icke vara något att invända. Men då herr statsrådet förklarar, att han icke har något att erinra mot medicinalstyrelsens förslag, och i detta medicinalstyrelsens förslag finnes en punkt, deri sägs, att läkarne vid Lunds asyl »hafva ett ganska ansträngande arbete, i synnerhet vid intagningen af många sjuka på en gång»,

hvilket arbete »dock kunnat fortgå regelbundet, hvarför medicinalstyrelsen finner sig föranlåten att för närvarande göra underdånig framställning om endast tre läkares anställande äfven vid Upsala asyl», så, om man vill läsa mellan raderna, skulle man kunna vänta sig ett förslag framdeles om tillsättande af flera läkare vid asylén. Jag vill visst icke förneka, att dessa läkares arbete blifver ansträngande under de två första åren, då bortåt 800 sjuka skola intagas. Men vi böra icke förbise, att dessa patienter med få undantag komma från andra hospital och att läkarne således icke hafva att pröfva några nya ansökningar om hospitalsvård, vidare att dessa patienter medföra journaler från dessa hospital, hvilket gör att arbetet icke motsvarar det stora antalet patienter. Egenomligt synes emellertid, att medicinalstyrelsen ansett, att man under de första åren, då arbetet onekligen är mångdubbelt större än sedermera, kan vara nöjd med tre läkare, men häntyder på, att det framdeles behöfves flera. Jag har under 15 år med intresse följt allt, som rör hospitalets angelägenheter. Min erfarenhet, grundad på hvad jag inhemtat vid inspektioner senast af Lunds asyl, är den, att sedan anstalten kommit i gång och alla blifvit inöfvade, äro asylläkarne icke ansträngda mera, än hvad man kan ega rätt att fordra af dem. Jag tror således icke, att det för framtiden behöfs flera än de nu föreslagna tre läkarne, och jag begagnar tillfället att uttala min åsigt i detta hänseende.

Utskottet har beträffande den för hospitalet och asylén gemensamma öfverläkaren föreslagit en ersättning lägre än den, Kongl. Maj:t begärt; utskottet har nemligen nedsatt arfvodet från 1,200 till 500 kronor och gör detta till vilkor för bifall till hela aflöningsstaten. Utskottet säger i fråga om detta arvode på 1,200 kronor, som är baserad på vid Lunds hospital vunnen erfarenhet och medicinalstyrelsens förslag, hvilket af Kongl. Maj:t accepterats, att förhållandena i Lund äro så egendomliga, att de icke kunna tillämpas på förhållandena vid Upsala hospital och asyl. För att kammaren skall få kännedom om, huru härmed förhåller sig, beder jag få redogöra för, huru aflöningen åt öfverläkaren vid Lunds hospital tillkommit. Kort efter det jag blifvit ordförande i medicinalstyrelsen, afled öfverläkaren vid Malmö asyl, hvarest vårdades 175 patienter, nästan uteslutande asytpatienter. Det förekom mig underligt, om vid denna anstalt, som då kallades hospital, numera asyl, skulle behöfvas två väl aflönade läkare; och jag hemställde därför efter besök i Malmö och Lund, att öfverläkaretjensten skulle indragas samt att biträdande läkaren skulle sköta asylén och bo inom inrättningen. På det att icke Kongl. Maj:t skulle tveka om bifall härtill, ansågs nödigt att anställa en bepröfvad öfverläkare äfven vid Malmö asyl, och vidtalades därför öfverläkaren vid Lunds hospital, att han skulle åtaga sig befattningen mot en ersättning af 1.200 kronor och med skyldighet att minst en gång i veckan inspektera anstalten och göra rondén samt sjelf bestrida alla rese-

*Aflöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.
(Forts.)*

*Aflöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.
(Forts.)*

kostnader. Förslaget blef ock af Kongl. Maj:t bifallet och medförde en högst betydlig årlig besparing. Och frågar man nu, huru det gått med sjukvården under de gångna åren, så blir svaret: jo, den har varit lika god som vid något annat hospital. Då nu Lunds asyl skulle tagas i bruk, så ansågs det af lätt insedda skäl betänkligt att hafva två sjelfständiga anstalter, hvilket för öfrigt blefve både dyrt och i många afseenden svårt. Då vidare läkaren har ett ofantligt inflytande icke blott på sjukvården, utan äfven på ekonomin, var man rädd, att missförstånd skulle kunna uppkomma mellan de båda läkarne, och ansåg därför, att den ene borde vara chef, och den ende, man då hade att välja på, var hospitalets öfverläkare; asylläkaren fick en lösare anställning. Derefter uppstod frågan: hvad skulle öfverläkaren i Lund få i arfvode, därför att han åtog sig denna befattning? Jag talade med den humane och nitiske öfverläkaren vid Lunds hospital, hvilken förklarade sig villig att åtaga sig detta uppdrag. Jag tillade, att hans aflöningsförmåner redan voro så stora, att medicinalstyrelsen svårigen kunde af Kongl. Maj:t begära något synnerligen högt arfvode.

I förbigående vill jag nämna något om dessa löneförmåner, för att blifva bättre förstådd. Lönen utgår med 6,500 kronor och 1,500 kronor såsom extra ordinarie professor, hvartill kommer bostad med vedbrand, som torde kunna beräknas till nära 1,500 kronor, men för att icke räkna för högt antages motsvara 1,000 kronor. Dertill bör läggas arfvode såsom öfverläkare vid asylen i Malmö, nemligen 1,200 kronor, hvarigenom aflöningen uppgår till 10,200 kronor. Att under dessa förhållanden gå till Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t sedan till Riksdagen med begäran om tillägg till en så pass hög aflöning, var icke lämpligt och icke heller, enligt min tanke, behöfligt. Men då det i öfverläkarens fullmägt icke fans någon förbindelse för honom att åtaga sig öfverläkareplatsen vid asylen utan ersättning, föreslogs, att öfverläkaren skulle få dessa 1,200 kronor, men med vilkor, att han såsom öfverläkare vid asylen skulle afstå de 1,200 kronor för år, hvilka han åtnjöt såsom tillika öfverläkare vid Malmö asyl. Nu säger medicinalstyrelsen, att arfvodet i Upsala bör vara detsamma som i Lund, nemligen 1,200 kronor, derest öfverläkaren vid Upsala hospital tillika skall blifva öfverläkare vid asylen. Ja, det är nog sant och riktigt efter bokstafven, att arfvodet i Lund utgår med 1,200 kronor, men det tål vid en liten förklaring. — Då hospitalsöfverläkaren i Lund blef öfverläkare vid asylen, erhöll han icke ett öre mera än han hade förut. Han fick 1,200 kronor på det ena hållet, men afstod samma belopp vid Malmö asyl. Det är därför anmärkningsvärdt, att arfvodet i Lund, lika med noll, åberopas såsom skäl för ett arfvode af 1,200 kronor vid Upsala asyl. — Men, säges det, man kan väl inte begära, att öfverläkaren vid Upsala hospital, som nu har omkring 446 patienter att tillse, hvilket antal, sedan asylen blifvit fullt belagd, kommer att ökas till 1,200, skall åtaga sig detta an-

strängande arbete utan skälig ersättning. Jag erkänner detta arguments rättighet, men vill, för att icke blifva missförstådd om hvad han har att göra, erinra derom, att arbetet kommer att delas mellan 6 läkare; han blir således icke ensam derom. Men må nu vara, att ökad arbete kräfver särskild ersättning och att 1,200 kronor ingalunda är för mycket härför. Men jag frågar eder, mina herrar, är det då ingenting annat härvidlag, som behöfves, än ett ökad arfvode? Är det ett axiom, att med en ökad lön följer ökad arbetsförmåga och för arbetet nödig tid? Jag har trott, att en öfverläkare vid ett hospital skulle hafva så mycket att göra, att han icke kunde åtaga sig någonting derutöfver. Icke får han väl ökad arbetsförmåga därför, att han får mera betaldt. Men jag lemnar nu frågan om ersättningen. Jag erkänner, att det finnes ingen annan lösning än den, att skaffa läkaren ersättning för nytt arbete, men därför erfordras icke ökade utgifter för statsverket, ty hans göromål såsom extra ordinarie professor böra samtidigt upphöra, så ock dermed förenadt arfvode.

Öfverläkaren i Upsala är icke lottlös i afseende på löneförmåner. Han har i lön 6,000 kronor såsom öfverläkare, såsom extra ordinarie professor har hans lön så småningom höjts till 2,500 kronor, och om bostad och vedbrand taxeras till 1,000 kronor, har han en inkomst af 9,500 kronor. Jemför man denna aflöning med andra tjänstemäns, torde den vara fullt tillräcklig. Skulle nu en skälig ersättning gifvas honom såsom öfverläkare vid asylens, bör man taga ifrån honom hans befattning såsom extra ordinarie professor. Den, som icke är hemma i denna fråga, skulle möjligen anse sådant vara obilligt, sedan han en gång är utnämnd till extra ordinarie professor. För att möta en sådan invändning, vill jag nämna, att de, som sökt dessa tjänster, hafva förklarat sig kvarstå såsom sökande, äfven om den extra ordinarie professuren skulle skiljas från öfverläkarebefattningen. I den för den nuvarande öfverläkaren utfärdade fullmagten finnes ock en sådan föreskrift, att intet hinder bör möta för extra ordinarie professurens skiljande från öfverläkaretjensten. I fullmagten finnes följande villkor: »med skyldighet dels att vara underkastad den förändrade ställning och tjänstgöring eller jemkning i tjänsteåligganden, som kan blifva en följd af den blifvande asylens i Upsala förening med hospitalet och deraf föranledd förening af läkaretjenst vid asylens med öfverläkarebeställningen vid hospitalet eller eljest föreskrifvas, dels att alltifrån det asylens öppnas tjänstgöra såsom öfverläkare vid densamma mot den ersättning, som framdeles kan varda bestämd, dels ock att frånträda ofvannämnda extra ordinarie professorsbefattning och dermed förenade aflöningsförmåner, om och när Kongl. Maj:t kan finna sådant lämpligt».

Det förefinnes således icke ringaste hinder att skilja dessa två tjänster åt. Men jag erkänner villigt, att såsom öfverläkare vid asylens bör han hafva särskild ersättning för dermed förenade åligganden.

Nu lemnar jag emellertid den ekonomiska sidan af saken och går öfver till en annan fråga, för hvilken jag egentligen begärde

*Aflöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.
(Forts.)*

*Aflöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.
(Forts.)*

ordet, denna skadliga, för att icke säga orimliga, förening af dessa två tjänster. På grund af den erfarenhet, jag vunnit under den tid, jag varit ordförande i medicinalstyrelsen, är jag lifligt öfvertygad om, att det är nästan omöjligt att samtidigt väl sköta båda dessa tjänster.

Den af medicinalstyrelsen på kongl. befallning tillsatta kommission, som skulle upprätta förslag till uppförande af en ny asyl och tillika föreslå plats för densamma, var så lifligt öfvertygad om skadan att förena dessa båda tjänster, att på samma gång kommissionen föreslog den bästa plats, som fans, nemligen kronparken Åsen invid Upsala hospital, så framhöll kommissionen för Kongl. Maj:t, att, i fall ett särskiljande af de båda tjänsterna icke kunde ega rum, asylens då borde förläggas på en, om ock mindre lämplig, plats vid Örebro. — Man skall vara lifligt öfvertygad om nödvändigheten af ett sådant förslag, när man icke väljer den bästa platsen, utan förordar en mindre lämplig. — Medicinalstyrelsen understödde kommissionens förslag. Medicinska fakulteten i Upsala, som naturligtvis var varmt intresserad för denna fråga med hvad dertill hörer, hade ingen invändning att göra emot asylens förläggande till Upsala, men ansåg den åberopade skadan af dessa tjänsters förenande icke vara styrkt. Det är anmärkningsvärdt, att den medicinska fakulteten i Upsala anser sig hafva större erfarenhet om huru ett hospital skall skötas än medicinalstyrelsen. — Detta borde väl medicinalstyrelsen veta bättre. — Fakulteten afstyrker emellertid tjänsternas åtskiljande med åberopande bland annat, att den, som antages till öfverläkare, skall utöfva klinisk verksamhet m. m. Jag kunde gifva fakulteten rätt, om det gälde en vanlig klinisk lärareverksamhet. Men ingen kan säga, att den tjänstgöring, som finnes vid Upsala hospital, är en klinisk tjänstgöring i vanlig mening. Vanlig klinisk tjänstgöring omfattar stora ronder inom sjukhuset jemte journalskrifning; tjänstgöringen vid Upsala hospital åter inskränker sig till åhörande af föreläsningar två dagar i veckan under 2 månader i terminen. En bra ringa tjänstgöring för professorn med arvode eller lön af 2,500 kronor. Det är ett faktum, att denna s. k. kliniska tjänstgöring icke är någon klinisk tjänstgöring i egentlig mening. Fakulteten har, för att styrka sina skäl, tagit hvad den kommit öfver utan att tänka på, om dessa skäl tåla någon granskning.

Fakulteten säger bland annat, att fördelen skulle ligga deri, att en skara åhörare deltagar i den kliniska undervisningen m. m., men skaran af åhörare har inskränkt sig till ett fåtal. Under åtskilliga terminer har åhörarnes antal i medeltal utgjort 4 och under andra terminer hafva föreläsningarna varit helt och hållet inställda af brist på åhörare. — Jag nämner detta angående skälen för och emot tjänsternas åtskiljande.

Men, kan man fråga, hvilken ställning har Kongl. Maj:t intagit till denna för sjukvården viktiga fråga? I den kongl. proposition, som jag tror är daterad den 20 december 1894 och var föremål för

Riksdagens pröfning år 1895 säges, att denna förening af tjänster måste anses provisorisk och sålunda kunna upphävas. Ordalagen äro kanske icke direkt dessa, men de äro dock öfverensstämmande dermed. Kongl. Maj:t säger emellertid, att det kommer att åtgå en lång tid, innan asylen blir färdig att tagas i bruk, och att åtgärder under tiden kunna vidtagas. En kongl. proposition afläts emellertid till Riksdagen och de nödiga medlen beviljades. Kongl. Maj:t synes alltså instämma med medicinalstyrelsen och kommissionen och hän-tyder på, att under byggnadstiden, innan anstalten tages i bruk, åtgärder borde kunna vidtagas för tjänsternas åtskiljande. Hvad har under de gångna 4 åren blifvit åtgjort i detta afseende? Nog har jag under denna tid följt med hithörande hospitalsfrågor, men jag kan icke erinra mig, att det vidgjorts det allra ringaste. Att nu åter föreslå, att det skall anställas en för hospitalet och asylen gemensam öfverläkare med ett arfvode af 1,200 kronor, det tyder icke på något särskiljande. Deraf skulle kunna dragas den slutsatsen, att man icke längre anser ett sådant särskiljande vara lämpligt, ja, man kunde ju tänka sig, att erfarenheten under dessa 4 år talar för en förändrad uppfattning. För att bevisa faran af dessa tjänsters förening, vill jag erinra om hvad som passerat, sedan dessa tjänster blifvo förenade. Det heter i den ofvan åberopade kongl. propositionen med utdrag ur medicinalstyrelsens utlåtande, att »sedan öfverläkaretjänst vid hospital förenats med extra ordinarie professur i psykiatri, hade sådan tjänst endast tre gånger varit ledig till ansökan. Vid ett tillfälle var en mycket meriterad hospitalsöfverläkare sökande, men gick miste om tjänsten, enär medsökanden, om ock mindre meriterad och erfaren som hospitalsläkare, var honom öfverlägsen i allmän lärdom och af sådan orsak, jemlikt gällande befordringsgrunder för akademiska läraretjänster, måste föredragas. Vid derpå följande ledighet af samma tjänst söktes den icke af någon i tjänst varande öfverläkare. Vid nuvarande ledighet af öfverläkaretjänsten vid Upsala hospital och den dermed förenade extra orinarie professuren i psykiatri hade någon hospitalsöfverläkare ej anmält sig såsom sökande, ehuru de högre löneförmånerna bort kunna fresta dertill.»

Häraf synes, att våra erfarna, bepröfvade och allmänt ansedde öfverläkare vid hospitalen icke åstunda dessa platser, och förklaringen ligger nära till hands: kompetensfordringarna för en extra orinarie professur äro helt andra än för en öfverläkaretjänst vid ett hospital. Hvarje sökande till extra ordinarie professuren måste vara medicine doktor för att blifva kompetent och kunna af fakulteten förordas. — Gamla ansedde läkare underkasta sig icke gerna dessa prof, med risk att, äfven om de godkännas, blifva eftersatta för yngre, som besitta större akademisk lärdom. — Häri ligger en fara, och denna fara är mycket stor; gamla bepröfvade läkare, som skulle önska erhålla dessa platser, söka dem icke. Unga läkare, som tjänstgjort ett eller annat år på ett lasarett och kanhända någon helt kort tid vid ett hospital, mot-taga gerna dessa tjänster. De uppträda som sökande, och då deras

*Aflöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.
(Forts.)*

*Aftöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.*
(Forts.)

lärdomsmeriter äro goda, föredrager fakulteten en sådan sökande, som sedan blir nämnd. Följden häraf blifver den, att denne unge läkare kan få ett ofantligt inflytande på sjukvården vid anstalten med dess omkring 1,200 patienter och med en årlig utgift af $\frac{1}{2}$ million. Man riskerar således, att dessa viktiga tjänster tilldelas åt unga, obepröfvade, men med lärdom försedda aspiranter, under det att gamla erfarna och länge pröfvade hospitalsöfverläkare draga sig tillbaka. Detta är icke blott icke nyttigt; det är för dessa stora anstalter rent af skadligt. Derfor böra, så fort ske kan, dessa tjänster åtskiljas.

Jag vill framhålla ett annat bevis på vigten af dessa tjänsters åtskiljande, särskildt beträffande Upsala hospitals öfverläkaretjänst. Denna förklarades vid midsommartiden 1893 ledig. Tjensten kunde icke ligga nere, den måste upprätthållas under tiden på det sätt, att man lånade en läkare från Lunds asyl. Denne var en utmärkt läkare, som skötte sig väl, och man önskade allmänt, att han måtte få tjänsten. Innan tjänsten blef tillsatt, drog han sig emellertid tillbaka. Han ville icke underkasta sig de akademiska profven. Han fick transport till ett annat hospital, och man måste åter låna en annan läkare att sköta Upsala hospital. Det blef då återigen en ung asyl-läkare från Lund. Dervarande anstalts direktion var icke synnerligen belåten med dessa byten, och jag undrar icke derpå. Men det fans ingen annan utväg. Detta interregnum med tjänstens tillsättande räckte bortåt 3 år; allt därför, att den ene sökanden var mycket lärd och äfven administratör, men han hade icke haft någon tjänst såsom hospitalsläkare. Han var obepröfvad på detta område. Dock tror jag, att det var nära, att han hade fått tjänsten. Sådant kan man riskera när som helst, och i sanning är risken stor.

Med detta mitt yttrande har jag, oberoende af den ekonomiska delen af frågan, velat uttala min åsigt om nödvändigheten af ifrågasvarande tjänsters åtskiljande, allt i sjukvårdens intresse.

I fall man nu bifaller den kongl. propositionen med de vilkor, som statsutskottet på goda grunder föreslagit, skulle det kunna tolkas, som om Riksdagen äfven för framtiden vore nöjd med tjänsternas förening.

Min önskan är, att de åtgärder, som Kongl. Maj:t i sin proposition år 1895 föreslog eller ifrågasatte, snarast möjligt komme att genomföras. Man kan ifrågasätta, om det är rätt taga ifrån fakulteten en extra ordinarie professorstjänst. Men fakulteten riskerar ingenting, ty andra områden finnas, der det behöfves undervisning, t. ex. beträffande nervsjukdomarne, och der det icke kommer att saknas elever. Användas de 2,500 kronor, som nu uppbäras af extra ordinarie professorn i psykiatri, för att med ökad anslag anordna en professur på ett område, der den är behöflig, kunde denne professor göra helt annan nytta, än möjligt är för öfverläkare vid Upsala hospital, som ibland icke haft någon åhörare.

Herr Lindgren: Jag hade ingen aning om, att jag skulle komma att yttra mig i detta ärende, men de ord, som den föregående talaren anförde, tvinga mig nästan med nödvändighet att uttala några ord i denna fråga.

*Aflöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.
(Forts.)*

Jag är nemligen långt ifrån af den mening som han, att det skulle vara ett önskemål att skilja öfverläkarebefattningen vid de stora hospitalen i Stockholm, Lund och Upsala ifrån befattningen som extra ordinarie professor vid de respektive läroverken. Jag skulle här punkt för punkt kunna bemöta den föregående talarens påståenden, men jag skall icke tillåta mig att göra detta, ty dels skulle det blifva alltför vidlyftigt, och dels anser jag icke, att denna meningsskiljaktighet lämpligen bör afhandlas här i kammaren. Ty man kan ju hvarken fordra, att kammaren skall med intresse åhöra ett anförande i en dylik sak, eller förutsätta, att herrarne här på rak arm skulle kunna döma om, hvem, som i detta fall har rätt. Denna fråga bör väl därför diskuteras på annat håll, och resultatet häraf framläggas, när de äro mogna.

Den föregående talaren erkände, att beträffande sjukvård i allmänhet var det en helt naturlig och gifven sak, att professorn i medicin och kirurgi måste vara sjukhusläkare tillika, och jag vet sannerligen icke, huru han skulle kunna sköta sitt kall, om han endast skulle undervisa genom föreläsningar. Hvad nu beträffar, att förhållandet skulle vara ett annat i fråga om läraren i psykiatri, så har jag svårt att tänka mig, att en professor i detta ämne skulle kunna ställa sig alldeles främmande för och underlåta att taga den ringaste befattning med vården af sinnessjuka. Ty lika visst som professorn i praktisk medicin behöfver lämpligt åskådningsmaterial för sin undervisning och material för sina forskningar och undersökningar, lika visst synes det mig också vara, att detsamma måste gälla professorn i psykiatri. Vår erfarenhet vid universiteten är också en helt annan än den föregående talarens. Han omnämde äfven, att öfverläkarens verksamhet såsom lärare vid universitetet var mycket obetydlig, i det att hans anditorium endast utgjorde fyra personer, ja, till och med derunder. Deremot vill jag emellertid invända, att det ju är alldeles tydligt, att icke alla läkare kunna blifva specialister å själssjukdomar, och det är ju därför klart, att tjänstgöringen i psykiatriska klinikerna måste blifva jemförelsevis begränsad, och att de tjänstgörandes antal blir ringa, då tillfälle till tjänstgöringens fullgörande lemnas vid tre stycken kliniker och hvarje kurs endast har en utsträckning under 2 månader och sålunda kan oftare återkomma. En följd häraf synes mig emellertid vara, att man lämpligen kan arrangera undervisningen på ett annat sätt. I detta fall tror jag också, att vi i Lund träffat en lycklig anordning, i det att vi just till följd deraf, att de lärjungar, som behöfva undervisning på detta område, äro helt få, förvandlat denna undervisning ifrån föreläsningar till en amanunenstjänstgöring. Den tjänstgörande bor alltså på hospitalet och vistas der de månader, tjänst-

*Aftöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.*

(Forts.)

göringen varar, i egeuskap af amanunens, hvarigenom han erhåller på samma gång en grundlig undervisning och en värdefull erfarenhet. Genom ett dylikt arrangement synes det mig, att både lärare och lärjungar böra kunna vara synnerligen belåtna.

Den föregående talaren framhöll vidare den vansklighet, som skulle ligga deruti, att äldre läkare vid hospitalen icke skulle eftersträfvat att vinna anställning såsom öfverläkare vid de tre hospitalen i Lund, Upsala och Stockholm. Jag kan icke finna, att häruti ligger någon olägenhet, ty icke kan det väl vara ett fel hos en hospitalsläkare, att han har djupare vetenskapliga studier, är medicine doktor o. s. v. Erfarenheten torde väl också hafva visat, att de öfverläkare, som för närvarande finnas vid dessa anstalter, äro icke blott i hvarje afseende jemförliga med öfverläkarne vid andra sinnessvårdsanstalter, utan till och med dessa öfverlägsna. Lika visst som en ung man kan komma att taga ledningen af ett lasarett med stor förvaltning och sköta det bra, lika visst bör det icke vara svårare för honom att blifva öfverläkare vid en anstalt för sinnessjuka. Någon gång skall han i alla fall börja, och han blir icke öfverläkare, förrän han under åtskilliga år tjenstgjort såsom underkirurg eller såsom biträdande läkare vid ett hospital fått göra en grundlig bekantskap med de pligter, som åligga en hospitalsläkare, och under denna tid har man ju äfven haft tillfälle att pröfva den unge mannens kompetens, då han uti denna sin tjenstgöring aflagt vittnesbörd om, huruvida han passar för dylik tjenstgöring. Jag tror icke, att det är nog dermed, att en ung man har bedrifvit bokliga studier och förvärfvat boklig lärdom, utan han måste äfven hafva ådagalagt praktisk läggning och duglighet att sköta sjukhus, för att han skall kunna blifva vare sig sjukhusläkare eller hospitalsläkare.

För dessa platser, som äro förenade med extra ordinare professurer i psykiatri, fordras först och främst duglighet att sköta ett sjukhus och att kunna administrera ett dylikt institut, men det fordras dessutom högre vetenskapliga studier och duglighet såsom lärare. Det ena förskjuter dervidlag alldeles icke det andra, hvilket ju bäst framgår af det sätt, hvarpå tjensternas nuvarande innehafvare sköta sina befattningar. För öfrigt skulle jag endast vilja fråga den ärade talaren, huru undervisningen i psykiatri vid universiteten lämpligen borde skötas, om man upplöste det samband, som nu finnes mellan professurerna i dessa ämnen och respektive sjukhus, ty den tid är numera länge sedan förbi, då man ansåg, att studiet af praktisk medicin i en eller annan form lämpligen kunde ske på studerkammaren. Numera fordrar man, att dessa studier skola bedrifvas med tillhjälp af det material, som kan stå att erhålla. För öfrigt är detta material i vetenskapligt hänseende så värdefullt, att man, såvidt man önskar, att vår svenska läkarecorps skall deltaga i det allmänna verldsarbetet, bör se till, att cheferna för dessa anstalter äro så lagda, att de förstå uppfatta detta materials värde och förstå att sjelfva eller genom andra tillgodogöra sig detsamma. En dylik

förutsättning torde icke kunna sökas hos andra än hos dem, hvilka äro besjälade af ett lefvande intresse för vetenskapen såsom sådan. För min del måste jag säga, att jag skulle anse det vara i hög grad olyckligt, om man sloge in på den vägen, att man sökte skilja hvad man nu med mycken möda lyckats förena. Jag känner visserligen icke förhållandena i Upsala i detalj, men jag saknar anledning tro, att de icke äro sådana, som de böra vara. I Lund känner jag emellertid förhållandena i detta afseende, och jag vågar påstå, att det nuvarande förenandet af ifrågavarande tjenster, eller att chefen för den stora sinnessvårdsanstalten tillika är extra ordinarie professor i psykiatri vid universitetet, är både för den ena och för den andra anstalten synnerligen fördelaktigt.

*Aflöningsstat
för läkare vid
Upsala asyl.
(Forts.)*

Den här påpekade olägenheten, att det till följd af denna förening af tjenster kan komma att dröja ända till tre år, innan hospitalsläkaretjensten vid ledighet blir tillsatt, medgifver jag vara anmärkningsvärd, men den torde dock kunna afhjelpas på annat sätt än genom att bryta sambandet med universitetet, nemligen derigenom, att man får en lämpligare och enklare ordning för tillsättande af professurer vid universitetet, så att det icke behöfver dröja en så oändligt lång tid, innan ny tjensteinnehafvare utnämnes till en ledigblifven befattning.

Jag har ansett mig nödsakad att med anledning af det intryck, som den föregående talarens person och anförande kunnat hafva på kammaren, inlägga en bestämd gensaga mot hans uppfattning, samt tillika uttala den åsigt, jag för min del representerar, och om hvars riktighet jag icke hyser det ringaste tvifvel.

Jag har naturligtvis intet yrkande att göra.

Herr Almén: Jag är ledsn att ännu en gång behöfva besvära kammaren, men jag anser mig dock böra lemna några upplysningar, emedan de, som den föregående talaren lemnat, enligt mitt förmenande, icke äro rigtiga.

Den föregående talaren tyckes förutsätta, att man, därför att man varit lasaretsläkare, också skulle duga till hospitalsläkare. Jag vill endast fråga, hvartill det skulle leda, om man ville tillämpa detta med afseende på t. ex. ögonsjukdomar och en del andra speciella läkares områden. Han sade vidare, att lärdom ej kunde skada, och anmärkte, att läkarne i fråga före utnämningen måste tjenstgöra åtskillig tid såsom hospitalsläkare. Det finnes emellertid intet stadgande, som uttryckligen föreskrifver något sådant, och det var just detta, som vållade oändliga ledsambeter, då det senast gälde tillsättandet af tjensten i Upsala, vid hvilket tillfälle en sökande, hvilken aldrig varit hospitalsläkare, sökte tjensten uteslutande på grund af lärda meriter och föregående berömvärd tjenstgöring såsom lasaretsläkare. Det kan icke vara lugnande för de sinnessjuka, förutsatt, att de kunna reflektera öfver saken, att få en öfverläkare,

Aföningsstat för läkare vid Upsala asyl. som aldrig varit läkare vid något hospital och i denna egenskap sysslät med sinnessjukdomar.

(Forts.)

Talaren tycktes vidare förutsätta, att en öfverläkare vid ett hospital icke kan följa med sin vetenskap eller kan utträtta något, om han icke blifvit af fakulteten vare sig hallstämplad såsom docent eller förklarad kompetent till professur. Detta är en konstig uppfattning, som delvis återfinnes äfven i Upsala medicinska fakultets yttrande. Det är en konstig uppfattning, säger jag, som talaren vill göra gällande, den, att hospitalsöfverläkare, som icke af fakulteten blifvit erkänd såsom lärd, skulle vara oförmögen att följa med psykiatriens utveckling. Detta är en svår beskyllning emot öfverläkarne vid våra hospital.

Talaren ansåg äfven, att förenandet af dessa tjänster i Lund slagit väl ut. Jag har icke förnekat detta, ty jag har ej talat något om Lunds hospital, men nog bör väl medicinalstyrelsen veta detta bättre än talaren, oaktadt han sjelf är ledamot af fakulteten i Lund. Medicinalstyrelsens vitsord och äfven den kommissions vitsord, hvilken utgjordes hufvudsakligen af hospitalsläkare, borde väl dock få gälla mer än både hans och fakultetens åsigter i denna fråga.

Talaren nämnde också, att öfverläkarne vid hospitalen i Upsala och Lund förträffligt skötte sina tjänster, och deri gifver jag honom rätt, men han har dervidlag förbisett, att dessa öfverläkare varit tillsatta utan fakultetens inblandning, ty tjänsterna voro icke förenade, då dessa öfverläkare tillsattes, de hafva blifvit tillsatta i samma ordning som vanliga hospitalsläkare. Då talaren emellertid erkänt, att dessa läkare skött sig väl, så bevisar ju detta, att de blifvit både vetenskapsmän och praktiska sjukhusläkare, utan att fakulteten haft något inflytande på tjänsternas tillsättande. Slutligen tyckes den ärade talaren taga alldeles miste med afseende på sitt påstående angående denna förening af tjänster. I Lund existerar alldeles icke ett dylikt förenande af tjänster, och man skulle väl kunnat tro, att talaren såsom ledamot af fakulteten skulle hafva tillräcklig reda härpå. Öfverläkaren vid hospitalet i Lund har af Kongl. Maj:t blifvit utnämnd till extra ordinarie professor vid universitetet, men han har icke sökt tjänsten såsom professor i vanlig ordning, ty någon sådan tjänst har icke funnits och förefinnes ej heller. Det finnes icke något stadgande eller något kongl. bref, som säger, att dessa tjänster skola vara förenade. Jag antager, att medicinalstyrelsen, derest styrelsen varit lycklig nog att få yttra sig, innan Kongl. Maj:t utnämnt dessa öfverläkare vid hospitalen till extra ordinarie professorer, kraftigt skulle hafva afstyrkt en dylik anordning. Rörande dessa utnämningar har dock medicinalstyrelsen mig veterligt aldrig blifvit hörd.

Vill Riksdagen bevilja högre löner, för att dessa öfverläkare skola kunna egna sin tid och förmåga åt tjänster och uppdrag, som icke höra till deras egentliga åligganden, så må det ju vara Riks-

dagens sak. Jag har velat påpeka, att häruti ligger en risk för sjukvården och en stor risk för tjänsternas behöriga tillsättande, enär dessa förenade tjänster antagligen komma att beklädas af opröfvade, yngre läkare, under det att de mest bepröfvade läkarne, de förra vanligen underlägsna i rent lärda meriter, ej vilja täfla om samma tjänster.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter utskottets i föreliggande punkt gjorda hemställan bifölls.

Punkterna 42—51.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52.

Herr Dickson: Jag skall be att få framställa en anmärkning, icke mot utskottets hemställan, men mot utskottets motivering. Då jag gör detta, ber jag dock, att statsutskottet icke må uppfatta det såsom en anmärkning mot utskottet, ty när ett betänkande är af den omfattning som det här förevarande, kan det ju lätt hända, att en liten oegentlighet insmyger sig. Förhållandet är nemligen, att för landsarkivet i Upsala skola tagas i anspråk vissa lägenheter, hvilka förut varit upplåtna till begagnande af länets landsting och dess pröfningsnämnd samt större sammanträden i länets angelägenheter, och att utskottet dervid förutsatt, att några särskilda kostnader till följd häraf icke skola tillskyndas statsverket. Detta är ju också alldeles riktigt, då det gäller landstinget, men det är origtigt att på samma gång taga med pröfningsnämnden och de större sammanträdena inför Konungens befallningshafvande; ty pröfningsnämnden skall ju sammanträda hos Konungens befallningshafvande, och likaså bör, när folk skall höras inför Konungens befallningshafvande, detta ske inom länsstyrelsens embetslokaler, och dessa lokaler böra bekostas af statsverket. Man kan nemligen icke tänka sig, att detta skall vara en kommunal angelägenhet, och icke heller kan man förutsätta, att vederbörande tjänstemän skola tillhandahålla för dylika ändamål erforderliga lokaler.

Jag får därför hemställa, att några ord få utgå ur motiveringen, nemligen på 194:de sidan, första raden, orden »pröfningsnämnd samt vid större sammanträden i länets angelägenheter inför Kongl. Maj:ts befallningshafvande» samt att vidare på tredje raden ordet »dessa» må utbytas mot *detta*.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på förevarande punkt, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, ej gjorts annat yrkande, än att hvad utskottet hemställt skulle bifallas.

*Anslag till
lokaler för ett
landsarkiv i
Upsala.*

Vid sedermera framställd proposition bifölls utskottets föreliggande hemställan.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr vice talmannen, att i afseende derpå endast yrkats, af herr *Dickson*, att orden »och pröfningsnämnd samt vid större sammanträden i länets angelägenheter inför Kongl. Maj:ts befallningshafvande» skulle utgå och att orden »för dessa ändamål» skulle utbytas mot orden »för detta ändamål.»

Sedermera gjordes proposition på godkännande af utskottets motivering samt vidare proposition enligt nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 53--64.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66--83.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 84.

Mom. 1.

Om anordnande af parallellklasser vid två folkskolelärareseminarier.

Herr Rodhe: Jag har ej inom utskottet antecknat mig såsom reservant vid denna punkt, men anser mig dock böra uttala en från utskottet afvikande mening eller uttala mig till förmån för det kongl. förslaget. Utskottet har icke ansett sig böra tillstyrka detta förslag i sin helhet af det skäl, att det icke skulle vara ådaga-lagdt, att här förefinnes någon brist på qvinliga lärarekrafter. Men det skälet lärer väl icke vara hållbart. Af den utredning, Kongl. Maj:t förebragt, kan ej hemtas någon grund för det gjorda påståendet. Kongl. Maj:t har icke gjort någon skillnad mellan manliga och qvinliga lärare, utan i allmänhet sagt, att brist förefinnes å såväl det ena som det andra slaget af lärare. Förhållandet är i själfva verket, att här råder en mycket stor brist äfven på lärarinnor, hvilken brist på sina ställen haft till följd, att rent af verksamheten inom skolorna måst inställas eller också att man måst tillgripa den utvägen att använda småskolelärarinnor eller pensionerade folkskolelärare, och till och med oexaminerade lärare inom folkskolorna, något, som ju måste anses vara till skada för skolväsendet. Klart är, att

när barnen skola undervisas utaf för denna uppgift olämpliga personer, kommer detta att inverka menligt såväl i afseende å den egentliga undervisningen som med hänsyn till skolans uppfostrande verksamhet, i det barnen då vänja sig vid lätja och åtskilliga oseder.

Nu har utskottet tillstyrkt en skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att få utredt, huruvida icke ett nytt seminarium för utbildande af qvinliga lärare borde upprättas. Jag vill visst icke motsätta mig en sådan skrifvelse, ty det är klart, att om ett sådant seminarium kommer till stånd, skulle den anmärkta bristen på ett mycket kraftigt sätt blifva afhulpen, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att det tager en lång tid, innan ett nytt seminarium är färdigt att träda i verksamhet, en tid af kanske ända till 7 å 8 år, hvar till måste läggas den tid, som åtgår, innan lärarinnorna hinna utgå från det nya seminariet. Är nu bristen verkligen så stor som den nyss antydda, kan det då vara rätt och klokt att motsätta sig den af Kongl. Maj:t föreslagna åtgärden, som icke behöfver blifva till hinder för den åtgärd, utskottet har velat förorda?

Jag anhåller för min del att få tillstyrka, att kammaren, med anledning af Kongl. Maj:ts förslag, beslutar att på extra stat för år 1900 bevilja för anordnande af parallellklasser vid två af rikets folkskolelärareseminarier ett anslag af 19,400 kr.

Herr statsrådet Claëson: Jag skall anhålla att få yttra några ord i denna fråga.

Jag har naturligtvis för min del visst ingenting emot, utan är tvärtom tacksam, i fall det skrifvelseförslag, som utskottet tillstyrker, går igenom i kamrarna, och skall, såvidt på mig beror, söka göra den begärda utredningen så fullständig och allsidig som möjligt, men tillåter mig dock att fästa kammarens uppmärksamhet på, att dels en sådan utredning tager tid, och dels att om också här blir fråga om att inrätta ett nytt seminarium, så skall först plats därför utses, derpå skall detsamma byggas, och först sedan denna inrättning blifver fullständigt i ordning, kan seminariet öppnas för eleverns mottagande, en fråga alltså, som kommer att kräfva en mycket rundlig tid, och om också ej härför, på sätt den föregående talaren antydde, skulle erfordras 6 å 8 år, skulle dock alltid några år förlöpa, innan ett sådant seminarium kunde öppnas.

Nu är emellertid förhållandet, hvilket jag äfven sökt påvisa uti mitt yttrande till statsrådsprotokollet, att här råder en verklig brist på lärare och lärarinnor vid våra folkskolor, en brist, hvilken iugalunda kan ersättas genom det årligen utgående elevantalet, utan här äro ovilkorligen extra åtgärder af nöden, och då har jag för min del ansett, att den enklaste på samma gång som mest praktiska åtgärden vore att hänga vid ett eller par befintliga seminarier parallellklasser, hvarigenom t. ex. redan vid början af innevarande

Om anordnande af parallellklasser vid två folkskolelärareseminarier.

(Forts.)

Om anordnande af parallellklasser vid två folkskolelärareseminarier. års höst sådana klasser skulle kunna anordnas vid två seminarier, hvarpå det begärda anslaget går ut.

Nu har utskottet antydt, att det ej skulle vara så farligt med bristen på qvinliga lärarekrafter. Ja, jag kan ju ej i detta fall gent emot utskottet säga annat, än hvad jag förspott från olika delar af landet.

(Forts.)

Särskildt har en seminarierector antydt, att det vore en sådan öfverhängande brist äfven på folkskolelärarinnor, att man, för att någorlunda kunna reda sig, nödgats anlita sådana utvägar som att inkalla för länge sedan pensionerade lärare och lärarinnor, då man ej kunnat finna yngre krafter o. s. v. Detta är dock en ohållbar situation, hvilken genom ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag skulle i väsendtlig mån kunna förbättras. Genom ett bifall härtill eller till det af den föregående talaren framställda yrkande skulle ej med ett enda år fördröjas organisationen af ett nytt seminarium, alldenstund meningen är att anordna dessa parallellklasser så provisoriskt, att de icke på något sätt lägga hinder i vägen för det möjligen blifvande nya seminariet, utan att de endast äro att betrakta såsom en nödfallshjelp för de närmaste åren.

Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade bifalla det af biskop Rodhe nyss framställda yrkande.

Herr Sandberg: Det kan icke annat än till en viss grad väcka förvåning, att utskottet först i strid mot hvad som förekommer uti den kongl. propositionen och hvad statsrådet och chefen för eklesiastikdepartementet nu yttrat säger, att det ej för närvarande är någon synnerlig brist på qvinliga lärarekrafter, men derefter föreslår en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida icke ett nytt seminarium för utbildande af folkskolelärarinnor kan vara af behovet påkalladt, samt inom hvilken del af landet ett sådant seminarium lämpligast bör förläggas, hvilket senare uttalande synes taga för gifvet, att ett dylikt seminarium skulle komma till stånd. Om utskottet här hade förfarit med konsekvens, hade utskottets förslag bort åsyfta enahanda utredning om ett nytt seminarium för manliga elever, när det säges, att bristen på dessa är långt större än på qvinliga. För min del kan jag icke inse annat, än att det vore en klok åtgärd af Riksdagen, hvarigenom skulle inbesparas ganska mycket penningar åtminstone för den närmaste tiden samt i väsentlig mån afhjelpas den öfverklagade bristen om Riksdagen här beslöte sig för att antaga Kongl. Maj:ts proposition.

Från rektorn vid Kalmar seminarium, hvilken jag personligen känner, har jag särskildt erfarit, att vid detta seminarium finnas såväl präktiga lokaler för parallellklasser som äfven nödiga skolmöbler, i följd hvaraf den ökade kostnaden icke ens skulle belöpa sig till hvad regeringen föreslagit, utan endast gå upp till circa 5,000 kronor om året.

Jag yrkar bifall till regeringens förslag

Herr Walin: Sedan jag tagit del utaf såväl Kongl. Maj:ts proposition som äfven utaf det föreliggande betänkandet, anser jag mig böra biträda det kongl. förslaget. Genom den grundliga utredning, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framlagt och som finnes intagen uti det den kongl. propositionen bifogade statsrådsprotokollet, framgår tydligen, att bristen på lärarekrafter vid våra folkskolor, inom åtskilliga delar af landet åtminstone, är ganska stor, och att denna brist bör så fort ske kan afhjelpas. Visserligen hafva flera förslag att råda bot för detta onda varit å bane, men Kongl. Maj:t har för sin del ansett, att man lämpligast och fortast skulle kunna afhjelpa åtminstone den största bristen genom att vid tvenne utaf landets seminarier inrätta s. k. parallelklasser, för hvilket ändamål Kongl. Maj:t också hos Riksdagen begärt ett anslag på 19,400 kronor. Utskottet har visserligen i viss mån gått Kongl. Maj:ts begäran till mötes, i det att utskottet föreslår, att ett anslag skulle beviljas för anordnande af en parallelklass vid ett af rikets seminarier.

Om anordnande af parallelklasser vid två folkskolelärarseminarier.
(Forts.)

Utskottet säger vidare, att någon egentlig brist på folkskolelärarinnor ej förefinnes. Ett så lyckligt förhållande är åtminstone icke rådande i det stift, jag tillhör, der tvärtom i detta afseende råder ett mycket betänkligt missförhållande. När så är förhållandet, torde det väl knappast kunna anses vara tillräckligt, att endast en parallelklass anordnas, utan jag anser för min del, att Kongl. Maj:ts proposition bör i sin helhet bifallas. Att äfven brist på folkskolelärarinnor är rådande i andra delar af vårt land, än der jag är boende, framgår enligt mitt förmenande utaf den motion, hvilken nu en utaf utskottets herrar ledamöter väckt i sammanhang med det kongl. förslaget om att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära utredning samt, om anledning dertill gäfves, inkomma till Riksdagen så fort ske kunde med förslag angående uppförande af ett nytt seminarium för utbildande af folkskolelärarinnor. Åtminstone har den ledamoten hyst den åsigten, att brist på folkskolelärarinnor vore rådande. Visserligen var samma ledamot närvarande, då utskottets motivering tillkom, ehuru han då icke hade något att deremot invända. Hans motion går ut på, att ett nytt seminarium skulle inrättas någonstädes i Skåne, antingen i Malmöhus eller Kristianstads län. Jag vill, då denna punkt skall föredragas, ej motsätta mig en sådan skrifvelse, som utskottet föreslår. Det kan ju alltid vara bra att hafva en sådan sak undangjord för framtiden, om det yppar sig något behof af ett nytt seminarium. För närvarande anser Kongl. Maj:t det till afhjelpande af missförhållandet vara nödvändigt, att tvenne s. k. parallelklasser anordnas vid två af våra nuvarande seminarier. Jag anhåller att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å utskottets hemställan.

Herr Säve: Äfven jag förenar mig med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag med afseende å den här föreliggande

Om anordnande af parallellklasser vid två folkskolelärareseminarier.

(Forts.)

punkten, men på samma gång jag det gör, ber jag att få tillkännagifva, att jag anser, att de skäl, hvilka föranledt statsutskottet att förorda en underdånig framställning om undersökning rörande upprättande af ett nytt folkskolelärareseminarium, äro fullkomligt välgrundade. Och jag skall, när vi komma till votering, om den senare punkten, afgifva min röst för bifall äfven till detta förslag. Hvad som måste anses vara konstateradt af den utredning som åtföljer statsutskottets förslag, det är, att i landet för närvarande råder en mycket stor brist på folkskolelärare. Man behöfver icke göra sig mycken möda att undersöka anledningarna till denna brist, hvilken får sin förklaring i det faktum, att våra seminarier icke på långt när hafva utrymme för de inträdessökande, hvilka anmäla sig. Här är således ingen brist på aspiranter, tvärt om, seminarierna kunna för närvarande ej lemna utrymme för mera än halfva antalet af dem, som anmäla sig. Men det finnes äfven en annan omständighet, som bör mana kammaren att bifalla Kongl. Maj:ts proposition, nemligen församlingarnas och kommunernas berättigade anspråk att få sina behof af kompetente lärare tillfredsställda. Det är i sanning icke obetydliga bördor, som hvila på de respektive kommunerna i följd af deras folkskoleväsen. Mer eller mindre motvilligt underkasta de sig dessa bördor, men de göra det dock därför, att de kommit till insigt om nödvändigheten att upphjelpa sitt folkskoleväsen. Men när nu kommunerna underkasta sig så stora utgifter för uppförandet af nya skolor och upprättandet af nya lärareplatser, hafva de också den berättigade fordran, att staten skall taga om hand bestyret med anskaffande af verkliga kompetente lärare. Det är alltså orätt, att staten icke så fort som möjligt söker undanrödja den öfverklagade olägenheten, hvilken för närvarande måste anses synnerligen bekymmersam. Här har blifvit upplyst, att åtskilliga skolor i vårt land måst inställa sin verksamhet i följd af brist på lärare, och på andra ställen måste man söka hjelpa sig fram med underhaltiga eller redan pensionerade personer. Huru denna brist skall kunna afhjelpas genom att uppskjuta sakens ordnande till en långt aflägsen tid, kan jag icke förstå, men jag kan deremot väl fatta, att den för ögonblicket kan göras mindre känbar genom anordnande af ett par parallellklasser, sådana de förekomma vid statens allmänna läroverk, ty ett dylikt arrangement låter sig med lätthet vidtagas. Men i sjelfva verket blir dock denna anordning blott ett palliativ för den närmaste framtiden, ty då lärjungarnes antal vid skolorna allt jemt ökas, måste nya skolor inrättas och nya lärare blifva behöfliga, i följd hvaraf inom en icke allt för aflägsen framtid ett nytt lärareseminarium blir af behofvet påkalladt, hvarom jag är så mycket mera öfvertygad, som vårt senast inrättade lärareseminarium, det i Umeå, kom till stånd så långt tillbaka i tiden som år 1878.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Pettersson, Carl: Riksdagen har här att taga i öfvervägande tvenne frågor, den första, huruvida det råder någon brist på folkskolelärare, och i afseende härå hafva de föregående talarne uttalat den mening, att en sådan brist förefinnes, hvilket för öfrigt tydligen framgår af den kongl. propositionen. Jag skall be att uredensamma få uppläsa, hvad som förekommer på sid. 218 af betänkandet: »Deremot hade åtskilliga af dem, som i ärendet afgifvit yttrande, framhållit, att brist på folkskolelärare nu förefunnes och att denna hotade att under den närmaste framtiden blifva allt större, dels emedan många pensionsberättigade lärare, som stått qvar vid tjensten under afvaktan på att deras pensioner skulle komma att utgå med högre belopp, nu, sedan högre pensioner blifvit dem tillförsäkrade, sannolikt komme att taga afsked, dels derför att folkskolelärarne i allmänhet ej skulle hädanefter så länge som hittills stå qvar vid sina befattningar efter uppnådd pensionsålder och dels slutligen enär under den närmaste framtiden årligen flera nya folkskoleläraretjenster än hittills sannolikt komme att inrättas.» Nedanför på den sidan, der jag slutade, återfinnes en tabell, hvilken utvisar, att det årliga behofvet af nya lärare uppgår till 2,496, under det att det årliga tillskottet är 2,507, detta under en period af 10 år. Häråf visar sig sålunda ett öfverskott på 11 stycken, men hvilket i verkligheten reducerar sig till en brist, som låter förklara sig vid inhemtandet af hvad som står att läsa å sid. 220, eller att »antalet under 1887—1896 nyinrättade och ledigblifna tjänster hade med minst 89 öfverskjutit antalet af de lärare, som under samma år sökt platser vid folkskolan.» Alltså, oaktadt det ter sig som ett skenbart öfverskott, blir det, om åtminstone 100 lärare gå till andra befattningar än folkskolans tjenst, en minskning af 89 stycken. Detta ådagalägger fullkomligt klart, att här råder brist på folkskolelärare — till hvilken skada för det uppväxande slägtet och till hvilka svårigheter för skolråden och församlingarna, det öfverlemnar jag åt herrarne sjelfva att bedöma. Nå väl, statsutskottet förnekar icke, att här finnes en brist, men vill endast till hälften af hvad Kongl. Maj:t föreslagit afhjelpa denna brist. Då Kongl. Maj:t föreslår inrättande utaf parallelklasser vid två seminarier, så vill ej statsutskottet gå längre än att inrätta en parallelklass vid ett seminarium. Nå väl, mina herrar, en seminariéklass upptager, låt oss säga, 35 elever, hvilka 35 skola bilda det tillskott, som nu erfordras. Huru snart? Jo, om kanske 5 år; de skola gå igenom seminariets 4 klasser, och sedan skulle ej den föreslagna anordningen kunna vidtagas förr än nästa år, hvadan alltså i lyckligaste fall om 5 år blir ett tillskott till vår folkskolelärarepersonal af 35 personer. Då frågar jag, hvad hjälper detta? Finge vi två parallelklasser, så blefve tillskottet åtminstone 60 å 70. Då det nu är nödvändigt att i någon mån afhjelpa det rådande missförhållandet, och då jag anser, att det af statsutskottet afgifna förslaget i detta ärende icke kan vara till någon afsevärd nytta för folkskoleväsendet, så kan jag icke finna annat,

Om anordnande af parallelklasser vid två folkskolelärareseminarier.

(Forts.)

Om anordnande af parallellklasser vid två folkskolelärarseminarier.

(Forts.)

än att det är nödvändigt att antaga Kongl. Maj:ts förslag i frågan, hvartill jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Billing: Det är ett ganska otacksamt göra att försvara statsutskottet i allmänhet och i dag isynnerhet. Dock, detta ginge väl an, men därför att det är detta, så blir det, hvad som är af mycket större betydelse, ett mycket otacksamt göromål att arbeta inom utskottet, att der sitta och bemöda sig om att komma till så goda resultat, man kan, på en hufvudtitel för att sedan, oaktadt ändå en eller annan fins, som välvilligt erkänner, att man i allmänhet kommit till rätt goda resultat, genast vid första anloppet, som göres emot hvad man sålunda arbetat sig samman till och kommit till, se detta upprifvet. Jag är öfvertygad om, att man gör ej blott statsutskottets ledamöter litet emot, utan att man verkligen skadar detta utskotts arbeten och på så sätt äfven Riksdagens, derest man, då ej alldeles bestämda och mycket starka skäl därför tala, söker upprifva af utskottet nästan enhälligt fattade beslut. Emellertid nödgas jag nu, anfallen från fem olika sidor, att söka försvara statsutskottets framställning. Dess anfall hafva allesamman mycket lättvindigt utgått ifrån att utskottet skulle haft ett yttrande, som utskottet aldrig någonsin har haft. Man påstår, att statsutskottet har sagt, att det ej är någon brist på lärare, eller, när man har yttrat sig litet välvilligare, att utskottet sagt, att här ej finnes någon brist på qvinliga lärare. Statsutskottet har erkänt, att här förefinnes brist på folkskolelärare, och statsutskottet har icke förnekat, att det kanske också råder brist på lärarinnor, men statsutskottet har sagt, att utskottet icke af den kongl. propositionen sett ådagalagdt, att här är *sådan* brist på qvinliga lärare, att man *omedelbarligen* behöfde vidtaga åtgärder för att afhjelpa den bristen; och när utskottet har sagt så, får kanske den värde talaren här midt emot mig medgifva, att hans förebräelse mot statsutskottet för dess brist på logik ej är så synnerligen grundad. Ty det är väl dock en skilnad emellan att säga, att här finnes ingen brist på qvinliga lärare, och att säga: här är ej en sådan brist rådande, att det kan vara nödvändigt att vid 1899 års riksdag vidtaga åtgärder för dess afhjelpande. Och att här skulle vara en sådan brist, att åtgärder omedelbarligen behöfva vidtagas, det har ingen här under diskussionen ens försökt att ådagalägga, och det *kan* ingen ådagalägga, och ingen kan påstå, att den kongl. propositionen ådagalägger det. Utaf det material, som vi haft att tillgå, har deremot framgått, att det är en ganska väsentlig skilnad i afseende på behof af och tillgången på manliga och qvinliga folkskolelärare. För oss stod det klart, att man icke kunde dröja med att vidtaga åtgärder för att skaffa flera manliga lärare, men det var för oss alldeles icke klart, att det var nödvändigt att 1899 besluta en parallellklass vid ett qvinligt seminarium.

Dertill kom, att för utskottet förelåg en af nästan alla representanterna i Andra Kammaren från Skåne, Halland och Blekinge undertecknad motion, hvaruti säges, att i dessa landsändar råder en stark önskan att få ett qvinligt seminarium uti södra Sverige. När enligt den kongl. propositionen det qvinliga seminariets parallellklass skulle anordnas vid Kalmar, men motionärernas uppfattning lika enhälligt är den, att Kalmar hade ett mycket olämpligt läge för dessa orter, från hvilka dock de flesta lärarinnekandidaterna komma, så frågar jag, om ej utskottet haft skäl föreslå uppskjutandet af denna fråga till en kommande Riksdag och bedja, att Kongl. Maj:t ville undersöka de båda sakerna, huruvida ett nytt lärarseminarium behöfs eller icke, och i förra fallet angående dess lämpliga förläggande i det södra Sverige, hvarest det ojemförligen största behovet af lärarinnor finnes och likaså det största antalet lärarinnekandidater. Det synes mig, som om utskottet hade haft goda grunder för hvad utskottet gjort.

Nu har här yrkats bifall ej till Kongl. Maj:ts framställning, utan till en framställning, som går ut på något annat. Den afser icke att inrätta *en* parallellklass vid ett lärarseminarium och *en* vid ett lärarinneseminarium, utan det skulle så tillställas, att Kongl. Maj:t skulle i stället för t. ex. dessa båda parallellklasser få inrätta dylika vid två lärarseminarier. Hvarför har då detta yrkande gjorts, och hvad innebär det? Jo, det innebär ett erkännande af statsutskottets motivering, att det icke blifvit ådagalagdt en sådan brist på *qvinliga* lärare, att omedelbarliga åtgärder behöfva vidtagas, och sålunda har argumenteringen gått emot statsutskottet, men det slutliga yrkandet gifver det mest fullständiga stöd åt utskottets motivering. När man nu vill hafva formuleringen sådan, att det skall lemnas regeringen fritt att i stället för en parallellklass vid ett manligt seminarium, d. v. s. Göteborg, och en sådan vid ett qvinligt seminarium, hvilket skulle vara Kalmar, anordna dessa parallellklasser vid två lärarseminarier, då får jag säga, att ett sådant yrkande uti ett riksdagsplenium är någonting ovanligt och oväntadt. Der är icke hvarken i den kongl. propositionen ej heller under debatten sagdt det ringaste om den saken, att det skulle inrättas parallellklasser vid två lärarseminarier, utan det kongl. förslaget går ut på, att det borde inrättas en sådan klass i Göteborg, d. v. s. vid det manliga seminariet, och en i Kalmar, d. v. s. det qvinliga seminariet. Är nu kammaren beredd att taga ett yrkande, för hvilket intet slags motivering eller utredning föreligger? Det kan ju hända, men för min del yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson, Carl: När jag sist hade ordet, yrkade jag bifall till den kongl. propositionen, men emedan de talare, som efter mig haft ordet, förenat sig om ett annat yrkande, ber jag — på det att icke slitningar måtte uppkomma vid frågans afgörande — att få förena sig med den förste talaren. Jag yrkade bifall till den

Om anordnande af parallellklasser vid två folkskolelärarseminarier.

(Forts.)

Om anordnande af parallellklasser vid två folkskolelärareseminarier.

(Forts.)

kongl. propositionen af hänsyn till det stora behovet af lärare och äfven af lärarinnor. Nu erkänner icke statsutskottet det stora behovet af lärarinnor, men väl af lärare. Nå väl, om nu också behovet af lärarinnor icke är så stort, är deremot behovet af lärare så mycket större, och då tänkte jag, att man skulle kunna fylla denna brist på lärare derigenom, att församlingarna finge i denna sin stora nöd antaga lärarinnor. Således hade jag fullt skäl för det yrkande, jag framstälde, nemligen om bifall till den kongl. propositionen. Men på de skäl, jag nyss anfört, ber jag att få yrka bifall till den förste talarens yrkande.

Herr Sandberg: Oaktadt min stora vördnad för den näst föregående talaren, kan jag icke afstå från mitt påstående, att det ligger åtminstone en liten motsägelse i att först tala om, att det icke finnes något synnerligt behof af qvinliga lärarekrafter och att sedan förslå en skrifvelse rörande inrättandet af ett seminarium för folkskolelärareseminarier. Det framgick sedan tydligt, att det var ett ortsintresse, som gjorde sig gällande, nemligen de mäktiga skänningarnes, hvilka så många gånger velat regera den svenska Riksdagen och ofta nog deri lyckats. Jag tager mig också friheten, huru ringa jag än är, och ehuru jag visst icke är den, som underkänner statsutskottets magt och myndighet, att dock våga påstå — och jag tror, att man skall gifva mig rätt deruti — att statsutskottet likväl är en Riksdagen underordnad korporation, och att hvarje riksdagsman eger rätt och frihet att uppträda mot statsutskottets förslag, om de också äro fullkomligt enhälliga.

Herr Törneblad: Hvad den föregående talaren sist yttrade, har sin fullkomliga riktighet. Hvar och en riksdagsman har den rätten, och han har också pligt att göra det, men han har äfven rätt och framför allt pligt att gifva goda skäl för sina påståenden. Jag skall be att i det afseendet få säga, att såvidt jag kan förstå, är denna fråga i det läge, att under det Kongl. Maj:t föreslagit inrättandet, efter hvad utredningen ger vid handen, af parallellklasser, vid ett manligt och ett qvinligt seminarium, har utskottet, medan det gått in på och tillstyrkt inrättande af parallellklasser vid ett manligt seminarium, dock i det hela gått längre än Kongl. Maj:t, då det föreslagit en skrifvelse om eventuellt inrättande af ett qvinligt seminarium, ett fullständigt seminarium. Det har gått längre för framtiden — och jag vet icke, om jag vågar säga det — kanske sett litet längre in i framtiden också. Det har utskottet gjort därför, att om det också för tillfället icke skulle blifva så många lärarinnor, skulle det naturligtvis för framtiden vara en väsentlig förmån, om man finge ännu ett fullständigt qvinligt seminarium. Att det skulle komma att förläggas på en ort, som har lemnat rikliga bidrag till de qvinliga seminarierna, och hvarifrån till följd af dess folkrikedom och den närbelägenhet, som seminariet skulle komma att få till de

inträdessökande, kunde väntas ett stort tillopp, är alldeles uppenbart. Men skulle nu Riksdagen vara beredd att med detsamma som Riksdagen vill inrätta en parallellklass vid ett qvinligt seminarium äfven taga konsekvenserna och derutöfver inrätta ett fullständigt qvinligt seminarium, då har Riksdagen i sjelfva verket dels gått längre än Kongl. Maj:t — och det ligger ju icke något ondt deri — men dels också gjort det på ett sådant sätt, att tillräcklig utredning icke föreligger, huruvida i det fallet en parallellklass borde inrättas just på det stället, som nu är förslaget. Det är alls icke sagdt, att den parallellklass, som der komme att inrättas, skulle komma att blifva af samma gagn och samma betydelse för hela landet, om nemligen ett seminarium inrättades i Skåne. Jag har för min del mina skäl att tro, att det icke skulle blifva det, ty jag känner af erfarenhet, att det är till följd af brist på seminarier i sydligaste delen af landet och i Skåne, som många derifrån hafva sökt sig till Kalmar. Men skulle nu Riksdagen vilja, med öfvergifvande af Kongl. Maj:ts förslag, kasta sig in på nya vägar, med både två nya parallellklasser och ett fullständigt qvinligt seminarium utan tillräcklig utredning angående plats, kostnader, tillgång till lokaler och lärarekrafter, m. m., då får jag säga, att det är mycket välvilligt, men att det är ett företag, som statsutskottet, med den skyldighet, som det har att tillse, att allt blifvit utredt, aldrig kunnat föreslå. Att ortsintressena i Skåne här skulle hafva utöfvat inflytande, är möjligt. Ortsintressena hafva alltid ett visst inflytande i Riksdagen. Men då ortsintressena i detta fall äro representerade af tre så folkrika provinser, som lång tid saknat qvinliga seminarier, så kan man icke undra på, om Riksdagen slutligen lyssnar till deras önsknigar. Det ortsintresset representerar vida mer än ett vanligt sådant.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Rodhe: Då jag framstälde mitt förslag så formuleradt, som det blifvit, så skedde det alldeles icke med tanke på att gifva något slags stöd åt statsutskottets uppfattning, att det icke skulle råda någon brist på lärarinnekrafter. Jag framstälde mitt yrkande i den form, det fick, uteslutande derför, att det blifvit mig bekant, att ett sådant yrkande skulle komma att framställas i Andra Kam-maren, och jag trodde, att det skulle vara fördelaktigt, att yrkandena blefve lika i båda kamrarne. Jag är för min del fullkomligt öfvertygad, att om Första Kam-maren beslutar i enlighet med mitt yrkande, blir resultatet precis detsamma, som om det yrkats bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Ty jag tror, att den utredning, som Kongl. Maj:t kommer att företaga, just kommer att ådagalägga, att det råder lika stor brist på qvinliga lärarekrafter som på manliga. Jag anser mig således icke hafva skäl att göra någon ändring i mitt yrkande, som från min synpunkt helt och hållet sammanfaller med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, utan jag ber att fortfarande få yrka bifall till mitt förslag.

Om anordnande af parallellklasser vid två folkskolelärover-seminarier.

(Forts.)

Om anord-
nande af pa-
rallelklasser
vid två folk-
skolelärare-
seminarier.

(Forts.)

Herr Pettersson, Carl: En af de herrar, som försvarat statsutskottets betänkande i denna fråga, framhöll, att behovet af en klass vid ett qvinligt seminarium icke var så stort, emedan statsutskottet tillstyrkt bifall till herr Ivar Månssons motion om inrättande af ett seminarium för qvinliga elever. Men om herrarne tillåta, skall jag be att få använda ett gammalt ordspråk, som lyder: »medan gräset växer, dör kon». Skulle nu Riksdagen gå in på förslaget — jag vågar ju icke säga Kongl. Maj:ts förslag, utan det af herr Rodhe framställda förslaget — så kunde man motse att redan nästa år hafva de der parallelklasserna inrättade vid två seminarier. Men huru snart tro herrarne, att man kan få det der qvinliga seminariet inrättadt? Om denna andra punkt vinner Riksdagens bifall, kommer en skrifvelse att afåtas till Kongl. Maj:t. Kongl. Maj:t kommer att framlägga ett förslag, förmodligen till nästa Riksdag, men så kan man icke veta, hurudant Riksdagens beslut blir. Deremot är det alldeles säkert, att den stora brist, som nu förefinnes, kan icke afhjelpas utan parallelklasser vid två seminarier. Jag ber att få upprepa, huru litet antal lärare utgår och att det blott blir en ökning af 35 lärare, om endast en parallelklass inrättas.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande nu föredragna moment under öfverläggningen yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Rodhe*, att kammaren måtte besluta att, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, på extra stat för år 1900 bevilja för anordnande af parallelklasser vid två af rikets folkskolelärareseminarier ett anslag af 19,400 kronor.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 84 mom. 1 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner Nej, bifalles det af herr Rodhe framställda yrkandet i ämnet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 47.

Mom. 2.

Herr Pettersson, Carl: Äfven vid denna punkt skall jag be att få yttra några ord; dock lofvar jag att vara mycket kortfattad.

Jag har ju egentligen icke något mot förslaget, men jag skulle hafva önskat, att man inflickat ett par ord just i midten af meningen »för utbildande af *folkskolelärare eller folkskolelärarinnor*». Det kan ju vara fråga om huruvida icke Kongl. Maj:t, när Kongl. Maj:t får denna skrifvelse sig tillsänd, kunde finna behofvet af ett folkskolelärareseminarium vara mera trängande än behofvet af ett folkskolelärarinneseminarium. Detta är blott min enskilda mening, som jag emellertid vill hafva antecknad till kammarens protokoll; men såvida jag icke vinner understöd från annat håll, har jag, herr greve och talman, intet yrkande att göra.

Om inrättande af ett nytt folkskolelärarinneseminarium.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande moment hemställt.

Punkterna 85 och 86.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87.

Herr von Ehrenheim: I denna punkt behandlar utskottet en af två motionärer i Andra Kammaren gjord framställning om att »till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 6,000 kronor, att användas för resestipendier åt folkskolelärare och folkskolelärarinnor på de vilkor och under de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna skäligen föreskrifva.» Nu torde vi nog allesammans vilja medgifva, att det arbete, som är anförtrodt åt denna klass af lärare, är synnerligen magtpåliggande, att det är mycket tungt, och att det i de flesta fall är svagt, i intet fall rikligt aflönadt.

Hvad som kan göras för deras uppmuntrande synes mig således böra göras. Då nu enligt min uppfattning ingenting är för sinnet mera uppfriskande än att resa, och då, om denna resa företages i ett allvarligt ändamål, och den, som reser, är dertill förberedd genom sin föregående verksamhet, resan äfven bör för honom medföra nytta, så synes det mig, som om det framställda förslaget skulle vara väl förtjent af att kammaren toge det i närmare öfvervägande.

Ifrågasatt anslag till resestipendier åt folkskolelärare.

*Ifrågasatt
anslag till
resestipendier
åt folkskole-
lärare.
(Forts.)*

En af mig synnerligen högt värderad man, två gånger chef för ecklesiastikdepartementet — numera afiden — sade, då ansökningarne om reseunderstöd för lärare vid universiteten och de högre läroverken inkommo till Kongl. Maj:t: sådana ansökningar förordar jag gerna, ty jag vet, huru godt det gör. Det är mycket säkert, att de göra godt. Nu synes det mig, att motionärerna verkligen åstadkommit en rätt vacker utredning i saken. De hafva nemligen meddelat, att Sveriges allmänna folkskolelärareförening redan utdelat under fem år ett icke så litet antal resestipendier, afsedda för resor dels i de skandinaviska länderna och Finland, dels äfven i icke så få fall till andra land, Tyskland, Frankrike och England. Motionärerna hafva vidare meddelat, att sammanlagdt 329 ansökningar om sådana stipendier inkommit under fem år. Detta synes mig ådagalägga, att intresset för erhållande af sådana stipendier inom den corps, som motionen afser, är ganska stort. Nu kan man ju med skäl ifrågasätta, om den kunskap i främmande språk, som är nödvändig för att kunna besöka länder utom Skandinavien, finnes hos vår folkskolelärarecorps. Men äfven i det afseendet hafva motionärerna visat, att sådan kunskap finnes i ett icke så litet antal fall, äfvensom att önskan att utveckla och förbättra sina kunskaper i något af de stora kulturspråken är ganska stor hos folkskolelärarecorpsen.

Det är under sådana förhållanden, som jag för min del tror, att motionen förtjenar ett välvilligare afseende, och då åtta reservanter från Andra Kammaren förenat sig om att tillstyrka Riksdagen att för ändamålet bevilja 4,000 kronor, ber jag att här få framställa ett dermed öfverensstämmande yrkande, uttalande tillika den förhoppning, att, om förslaget i frågans nuvarande läge icke kan bifallas, diskussionen åtminstone måtte blifva sådan, att frågan kan anses hafva fallit framåt.

Herr von Friesen: I likhet med en föregående talare i dag finner jag det motbjudande att uttala en annan åsigt än ett utskott, som så väl skött åttonde hufvudtiteln, som denna Riksdags statsutskott gjort. Men det är icke min mening att klandra statsutskottet, utan att uttala min egen åsigt i saken, och jag är öfvertygad, att äfven den ärade afdelningsordföranden skall ursäktas mig, då jag nu förklarar, att hvad jag kommer att säga är beroende på en vid förra riksdagen offentlig afgifven förbindelse, som jag nu infriar. Jag satt då i det tillfälliga utskott, som hade att behandla frågan om fria jernvägsresor för lärare. Den i ämnet väckta motionen afstyrktes af utskottet och afslogs af kamrarna, men i motiveringen framhölls, att det afsedda ändamålet kunde i lämpligare form vinnas, t. ex. genom stipendier för lärare och lärarinnor. Det var jag, som särskildt yrkade på, att detta skulle sättas in i motiveringen, och jag vill därför nu också säga, att jag anser, att detta anslag borde beviljas. Jag tror, att det vore önskligt, att några stipendier upprättades för denna stora corps af folkskolelärare, för närvarande

omkring 7,000 personer. Jag tillhör sjelf en corps, för hvilken det finnes inrättade stipendier, och jag vet, hvilken upplifvande verkan det ligger i blotta känslan af att det finnes sådana. Det ligger en sporre deri, att man vet, att den bäste får stipendiet, och hvar och en sträfvär då att blifva den bäste. Deri ligger belöningen, som hägrar för lärarnes sträfsamma arbete, hvilket i sanning behöfver en sådan sporre. Folkskolelärarne kunna icke göra resor på egen bekostnad, dertill förslå icke deras inkomster. Att då några af dem kunna få resa för sin utbildning och åtminstone besöka några danska skolor, der de alltid kunna förstå undervisningen, eller finska skolor, måste för dem vara i hög grad nyttigt och lärorikt, på samma gång som det är mycket upptrifskande. Det vore efter min åsigt mycket väl använda penningar, som Riksdagen anslog till detta ändamål, och den summa, som af reservanterna begäres, är ju mycket anspråkslös. Statsutskottet har för sitt afstyrkande anfört det skälet, att det är en enskild motion, och att dylika förslag skola komma från Kongl. Maj:t. Men jag ber att få påpeka för kam-maren, att just sådana här saker som förslag om stipendier icke så lätt komma från Kongl. Maj:t, därför att Kongl. Maj:ts framställningar i allmänhet äro grundade på framställningar från underordnade myndigheter. Men det finnes ingen särskild öfverstyrelse för folkskolorna, utan såsom sådan fungerar, så att säga, ecklesiastikdepartementet sjelft genom en af sina byråer. Det är icke med folkskolorna som med universiteten, för hvilka från universitetskanslern och konsistorierna framställas petita, som Kongl. Maj:t upptager och framlägger, utan anslag i denna form komma oftast fram i Riksdagen på grund af enskild motion, så framt de icke komma i förening med nya institutioner, t. ex. profärsinstitutionen. Jag är för min del öfvertygad, att Kongl. Maj:t icke skulle hafva någonting emot att emottaga dessa stipendiemedel, som Riksdagen anslog dem, och att Kongl. Maj:t i den utredning, som af motionärerna förebragts, skall hafva tillräcklig vägledning för stipendiernas utdelande.

På grund af hvad jag anfört, tager jag mig friheten yrka bifall till reservanternas förslag, som finnes på sid. 328 i utskottets betänkande.

Herr Billing: Till den motivering, som statsutskottet lemnat i sitt betänkande, ber jag blott att få lägga två punkter.

Först vill jag framhålla, att möjlighet till resestipendiers erhållande redan nu icke är alldeles utesluten för våra folkskolelärare. Ty sådana stipendier hafva i några fall af ecklesiastikdepartementet utdelats till folkskolelärare, och så lär väl också fortfarande komma att ske. Vidare skulle det väl vara ganska märkligt, om man skulle bevilja ett sådant anslag som det ifrågavarande på grund af enskild motion. Det tror jag då icke händt ofta, men det kan ju det oakadt hända nu, att på enskild framställning medel beviljas för ett alldeles

*Ifrågasatt
anslag till
resestipendier
åt folkskole-
lärare.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
resestipendier
åt folkskole-
lärare.*

nytt ändamål och för ett ändamål, om hvars behöflighet dock icke någon utredning förut varit gjord.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Då den siste ärade talaren mot bifall till reservationen anmärkt, att, i fall man ginge in på motionärens förslag, man skulle bevilja ett anslag för ett alldeles nytt ändamål endast på grund af en enskild motion, och att detta skulle vara någonting oerhördt eller afskräckande, ber jag att få erinra kammaren om, att ett alldeles likartadt förhållande egt rum t. ex. i fråga om anslag till arbetareföreläsningar. Det är, såsom en föregående talare också redan framhållit, icke heller så underligt, om just hos de lägre ställda samhällsklasserna förefintliga nya behof lättare beaktas och göra sig gällande hos Riksdagen än hos regeringen. Ty om Riksdagen skall vara en *folkrepresentation*, bör ju detta taga sig uttryck jemväl deri, att folket har tillfälle genom sina representanter bära fram hvad det känner såsom behöfligt, hvad det känner såsom företrädesvis gagnande och nyttigt för sig, för de breda lagren. Jag kan därför icke alls finna, att man bör tillmäta något slags principiell betydelse åt det förhållande, att sådant mera sällan inträffar. Jag tror, att just därför man bör vara så mycket mera betänksam vid de tillfällen, då det gäller att besluta i anledning af sådana framställningar, så att man icke för hastigt tillbakavisar ett sålunda framställt kraf. Jag tror ej, att detta vore nyttigt, speciellt icke i detta fall. Jag vill erinra herrarne om, att bland folk, som bo mera aflägsset från de stora europeiska bildningscentra, det alltid varit en högt skattad och mycket gagnande vana att söka genom utländska resor vidga sin erfarenhet och främja sin utveckling. Det har ju också visat sig i vår historia, hurusom man för att främja den intellektuella utvecklingen inom landet alltid sökt i möjlig mån betjena sig af utländska resor. Det har under förflutna sekler varit de mera högtstående klassernas söner förbehållet att använda detta utbildningsmedel, och jag vill påminna om, hvilken betydelsefull roll dessas och deras »präceptorers» utländska resor spelat särskildt i fråga om vårt prestestånd och vår lärda flocks utbildning. Nu uppträder ett nytt element inom samhället med kraf på att få del af denna förmån. Jag tror, att det skulle vara mycket oklokt att tillbakavisa detta kraf. Ty utan tvifvel beror det på, att ett verkligt behof af högre utveckling derinom gjort sig känt; och jag behöfver icke för den ärade kammaren påpeka, hvilken inflytelserik ställning ifrågavarande klass af medborgare eger inom vårt folk. En klok politik måste den vara, som afser att i möjlig mån gifva denna klass tillfälle till den ökade utveckling, som den behöfver för att i sin mån kunna på ett lyckligt sätt utbilda de skaror af folkets söner och döttrar, som komma under deras handledning.

Jag ber att få instämma i yrkandet på bifall till reservationen.

Herr Törnebladh: Jag kan mycket gerna instämma i hvad den siste talaren yttrade om vigten af resor och den stora utbildning, som derigenom vinnes för den ene resanden så väl som för den andre, naturligtvis om resorna äro väl planerade, som jag antager, att de nu ifrågavarande skulle blifva. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att, om man läser statsutskottets motivering så, som den bör läsas, det skall befinnas, att den egentligen icke innehåller någonting annat, än att statsutskottet, då det gäller en fråga af så stor principiell omfattning, icke i frågans nuvarande skick anser sig kunna göra ett bestämdt uttalande om beviljande af medel till resestipendier åt folkskolelärare och folkskolelärarinnor. Nog ligger emellertid i utskottets uttalande en vink till Kongl. Maj:t att framkomma med förslag derom. Och det har till och med inom utskottet varit fråga om att än tydligare utsäga detta. Dylika motioner, hvilka hafva sin stora betydelse såsom uppenbarande behof, som förefinnas på skilda håll, hafva ofta inom statsutskottet föranledt en fingervisning, i följd hvaraf, sedan Riksdagen bifallit utskottets hemställan, Kongl. Maj:t ansett sig böra framlägga förslag i motionernas syfte, åtföljda af fullständiga utredningar och beräkningar af behofven. Att de 4,000 kronorna komma att tillökas med tiden, förefaller mig alldeles klart. Och jag ser ej något ondt deri. Utskottet har blott velat vara den gamla traditionen troget, att man helst ser ett sådant förslag som detta framlagdt af Kongl. Maj:t.

*Ifrågasatt
anslag till
resestipendier
åt folkskole-
lärare.*

(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen, som återtagit ledningen af kammarens förhandlingar, jemlikt de under öfverläggningen förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare derpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid denna punkt afgifna reservation; och förklarade herr talmannen, efter att hafva förnyat den förra propositionen, sig finna densamma vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 88—106.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 107.

Lades till handlingarna.

Punkten 108.

Herr Billing: För att det må blifva fullt klart, att äfven de städer, som icke deltaga i landsting, skola hafva samma rättigheter och skyldigheter som landstingen, ber jag få föreslå den ändring i utskottets hemställan, att efter orden »ett anslag af 14,000 kronor»

*Anslag till
Jerfsö sjuk-
hus för
spetelske.*

Anslag till
Jerfsö sjuk-
hus för
spetelske.
(Forts.)

det måtte heta: dock att landsting och städer, som ej deltaga i landsting, böra i proportion efter antalet å detta sjukhus intagna patienter med hemvist inom de respektiva landstingsområdena och städerna lemna det bidrag till sjukhusets underhåll, som utöfver det för ändamålet beviljade statsbidraget kan vara erforderligt, med sammanlagdt högst 4,000 kronor.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt endast yrkats, af herr *Billing*, att utskottets hemställan måtte bifallas med den ändring, att slutmeningen erhöle följande lydelse: »dock att landsting och städer, som ej deltaga i landsting, böra i proportion efter antalet å detta sjukhus intagna patienter med hemvist inom de respektiva landstingsområdena och städerna lemna det bidrag till sjukhusets underhåll, som utöfver det för ändamålet beviljade statsbidraget kan vara erforderligt, med sammanlagdt högst 4,000 kronor.»

Sedermere gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 109—114.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 115.

Anslag för
utgifvande af
en ordbok öf-
ver Gotlands
folkmål.

Herr *Wieselgren*: Jag skall endast bedja att få uttrycka min tillfredsställelse öfver att den princip, som statsutskottet i en nyss föredragen punkt uttalat, icke här vidhållits, utan att statsutskottet på enskild motionärs framställning tillstyrkt detta anslagsbelopp, om hvars beviljande jag ber att få hemställa.

Herr *Billing*: Det var allt en litet sötsur tacksägelse, statsutskottet fick af herr *Wieselgren*. Men jag vill fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att det är en väsentlig skilnad mellan att lemna statsbidrag för en gång till ett så speciellt ändamål som det nu ifrågavarande och att uppföra i budgeten ett anslag af den natur, att man kan hålla huru många som helst mot ett, att, om det en gång blir uppfördt i budgeten, det kommer att der kvarstå, blott med den förändring, att det till följd af stegrade anspråk skall alltjemt tillväxa.

Herr *Wieselgren*: Jag vill endast påpeka, att fråga är icke om tillämpning af principen, utan om principen sjelf.

Herr *Törneblad*: Principer kan man ju fatta en gång för alla och sedan fasthålla abstrakt. Men man kan också tänka på

principernas tillämpning. Jag undrar, om icke det praktiska lifvet i allmänhet går klokt till väga, då det icke uppställer en abstrakt princip, som *i alla händelser* skall vidhållas.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemstält.

Punkterna 116—134.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 12 och 14 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 41, i anledning af väckta motioner om höjd aflöning för Riksdagens justitieombudsman,

n:o 42, i anledning af väckt motion om tryckning af konstitutionsutskottets memorial och öfriga expeditioner vid 1810, 1812 och 1815²års urtima riksdagar, och

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godtgörelse till dem, som lidit förluster genom de af för detta svenske och norske konsuln i New-York K. Woxen i svenska ärenden begångna förskingringar,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda memorial n:o 44, i anledning af kamrarnes beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens fjerde hufvudtitel.

Punkterna 1, 3, 5, 8, 10 och 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2, 4, 6, 7, 9, 11 och 13.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarrens tillfälliga utskotts den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckt fråga om utsträckt rätt för sterbhusdelegare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärenden, och

n:o 6, med anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till förbättrad vård åt

sådana sinnesslöa, hvilka icke intagas i uppfostringsanstalter och arbetshem,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om val af
justitieom-
budsman.*

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 11 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående val af justitieombudsman.

Herr Säve: Som herrarne behagade finna, ansluter sig förevarande motion i hufvudsaklig del till den motion, som förra riksdagen frambars i Andra Kammaren af herr Ernst Carlson om förlängning af justitieombudsmannens funktionstid. Herr Carlsons motion blef af konstitutionsutskottet afstyrkt och afslogs derefter af båda kamrarna. För min del tog jag mig friheten att reservera mig i utskottet; och jag har också reserverat mig i år mot konstitutionsutskottets afstyrkande af bifall till den nu föreliggande motionen, emedan jag ej funnit några nya skäl framställda mot den föreslagna förlängningen af funktionstiden, som kunnat förmå mig att ändra tankar.

När man införde justitieombudsmannainstitutionen, sökte man dermed vinna den bästa form för en konstitutionel garanti mot missbruk inom förvaltningen och lagskipningen, som man upptagit från äldre statsskick. Garantien är visserligen af mindre betydelse nu med det aktade embetsmänna- och domarestånd, som vi hafva lyckan att ega. Men den kan en gång få en ganska stor betydelse. Om utvecklingen af det offentliga lifvet i vårt land skulle gå i samma riktning, som det gått i en del andra länder, der parlamentarismen fått andra former, än den har hos oss, och der tjensttillsättningarna blifvit partibelöningar, då vore det af vigt att till allmänhetens skydd mot missbruk hafva en stark, lifskraftig institution, sådan som man ursprungligen tänkte sig, att justitieombudsmannainstitutionen borde vara. Men för att denna institution skall vara fullt lifskraftig, får den icke nedsjunka till en blott konstitutionel dekoration. Det är emellertid fara värdt, att den ej blir annat än en tom dekoration, om det får intränga i allmänna medvetandet, att justitieombudsmannen på grund af den korta funktionstiden ej får tillfälle att sätta sig in i sitt betydelsefulla embete, eller om han, af fruktan för, att han möjligen icke skall blifva omvald, ej vågar ingripa i fall, der åtgärder från hans sida böra vidtagas, som möjligen kunna stöta en mächtig riksdagsfraktion för hufvudet.

Man har för att afhjelpa de svagheter i institutionen, som jag nu antydt, föreslagit i första rummet förlängning af funktionstiden. Denna var, som herrarne väl känna, i förstone vida längre, än den nu är. Justitieombudsmannen valdes visserligen äfven då vid hvarje lagtima riksdag. Men den lagtima Riksdagen sammanträdde på den

tiden blott hvar femte år. Och vid 1809—1810 års riksdag tänkte sig Rikens Ständer, att justitieombudsmannen skulle innehafva sin befattning vida längre tid än 5 år. Det är nemligen en känd sak, att det var i sådant syfte, man såsom nationalbelöning gaf embetet första gången åt oppositionsmannen, för att ej säga revolutionsmannen, friherre Lars Augustin Mannerheim, som behöll det ända till 1823, då han sjelf, 74-årig, på grund af sin höga ålder undanbad sig att vidare komma i åtanke. 1866 års riksdagsordning införde årliga riksdagar, och derigenom förändrades funktionstiden från 3 år till 1 år. Jag har nästan anledning att tro, att man vid formuleringen af 68 § i riksdagsordningen och 96 § i regeringsformen, som handla om justitieombudsmannen, icke så noga beaktade detta. Jag sluter det deraf, att man icke samtidigt ändrade instruktionen för justitieombudsmannen af den 1 mars 1830, hvilken instruktion ännu gäller. Uti § 14 i denna instruktion heter det nemligen: »Justitieombudsmannen åligge vid hvarje riksdag till Rikets Ständer aflemna en allmän redogörelse för sin förvaltning af det honom förtrodda embetet, — — — —. Vare han och skyldig att, emellan riksdagarna, årligen ett utlåtande öfver dessa ämnen genom trycket kungöra». Det är alldeles gifvet, att denna bestämmelse icke passar i stycke med bestämmelserna i 68 § riksdagsordningen. Emellertid fick bestämmelsen om den korta funktionstiden fortvara, som jag antager, på den grund, att man omedelbart efter år 1866 icke ville göra någon mera betydande ändring i den nyss antagna riksdagsordningen, och den 1-åriga funktionstiden för justitieombudsmannen gäller ännu, trots det att Riksdagen år 1894 fann sig nödsakad att förlänga funktionstiden för fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret från 1-årig till 3-årig. Det är af intresse att erinra sig skälen, hvarför 1893 års konstitutionsutskott tillstyrkte och kamrarna år 1894 beslöto denna förändring. Konsekvensen hade väl fordrat, att, när man vidtog en sådan förändring med afseende å fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, man också skulle hafva vidtagit samma förändring af justitieombudsmannens funktionstid. 1893 års konstitutionsutskott tillstyrkte förändringen beträffande fullmäktige, för att derigenom tillräcklig kontinuitet skulle kunna förskaffas åt styrelserna för riksbanken och riksgäldskontoret. Och man bestämde, för att ytterligare trygga kontinuiteten, derjemte partiella omval eller att två af fullmäktige skulle väljas hvarje år.

Parallelen mellan fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt justitieombudsmannen har framhållits af motionären i år liksom af motionären i fjor. Den afvisades af konstitutionsutskottet, icke i år, men väl i fjor, med anmärkningen, att jämförelsen icke vore riktigt lycklig, när Riksdagen, då den bestämde om partiella val af fullmäktige, dermed ville förbehålla sig ett årligt inflytande på sammansättningen af de båda verkens styrelser. Ja, det kan så vara. Men ser man noga igenom vederbörande konstitutionsutskottsbetänkande från

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
om val af
justitieom-
budsman.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämnelserna
om val af
justitieom-
budsman.
(Forts.)*

år 1893, finner man, att det icke var den synpunkten, som var den bestämmande för konstitutionsutskottets tillstyrkande. Ty utskottet fäste sig företrädesvis vid, att kontinuiteten skulle bevaras. I stället har konstitutionsutskottet nu gjort en annan parallel, nemligen den mellan justitieombudsmannen såsom Riksdagens förtroendeembetsman och justitiekansleren såsom Konungens förtroendeembetsman, med afseende derå, att båda desse äro förtroendeembetsmän. Det är dock en himmelsvid skilnad mellan dem med hänsyn till stabiliteten i deras ställning. Den ene är Konungens förtroendeembetsman, och kan visserligen afsättas, men det är icke så lätt att afsätta en förtroendeembetsman. Det sker i allt fall icke utan vidtagande af en kraftåtgärd, och mot missbruk dervid har man ju på sätt och vis en garanti i vederbörande ministers kontrasignation. Men när det är fråga om att afsätta en justitieombudsman, då behöfs ingen kraftåtgärd. Då behöfs endast, att Riksdagens oansvarige delegerade låta bli att välja om honom. Detta öfverlättes åt de tysta, hemlighetsfulla röstsedlarne. Och jag vädjar för öfrigt till de många herrar förtroendeembetsmän i kammaren, om de ej anse sig ofantligt mycket starkare i sin ställning såsom Konungens förtroendeembetsmän, än de skulle känna sig, om de vore Riksdagens och sålunda vore underkastade omval, med den ödesdigra lotten hängande öfver sig som ett Damokles-svärd.

I en punkt skiljer sig herr Centerwalls motion från herr Carlsons motion. Det är i fråga om déchargen. Herr Centerwall har nemligen föreslagit, att funktionstidens förlängning till 3 år skulle vara beroende derpå, att icke Riksdagen under de tre åren vägrade justitieombudsmannen décharge. I detta afseende äro min ärade medreservant herr Behm och jag af samma tanke som konstitutionsutskottet, att detta vilkor icke är lyckligt funnet. De svåra anmärkingar, som konstitutionsutskottet gjort mot förslaget härutinnan, godkänna vi för vår del fullkomligt. Men konstitutionsutskottet har i stället lemnat en antydan, som det kan vara skäl att taga vara på, den nemligen, att man skulle kunna i fråga om ansvar likställa justitieombudsmannen med justitieråden, d. v. s. begagna sig af en opinionsnämnd.

Vi reservanter anse nu det icke vara lämpligt att göra något yrkande på återremiss, hvilket från vår synpunkt eljest skulle vara det naturligaste, enär ett sådant yrkande ej skulle tjena till något, sådan som stämningen nu är inom kammaren. Men vi hafva dock menat, att, när denna fråga antagligen temligen snart kommer tillbaka, det icke bör få sägas, att den i år fallit i denna kammare, utan att något ord sagts till förmån för densamma. Det är därför, som jag nu i denna sena timme besvärat herrarne med detta ofullständiga anförande.

Herr Blomberg: Då den föregående talaren icke gjort något yrkande, skall jag inskränka mig till att helt enkelt yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse från kronans mark inom Piteå socken af ett område till plats för en kapellbyggnad m. m.;

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Umeå stad af en del af Klabböle kronolaxfiske i Ume elf;

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark från förra öfverjägmästarebostället 1 mantal Gate n:o 1 i Vermlands län för en vattenledning till Arvika köping;

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället 1 mantal Skrukeby n:o 8 i Östergötlands län hörande lägenhet;

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kronofogdebostället 1 mantal Wik n:o 1 i Södermanlands län hörande lägenhet;

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till häradsskrifvarebostället $\frac{1}{2}$ mantal Plittorp n:o 1 i Kalmar län hörande lägenhet;

n:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två under kronohemmanet $\frac{5}{8}$ mantal Askö n:o 1 i Södermanlands län lydande lägenheter;

n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af ett till indragna furirsbostället Mjölby n:o 15 Södergården hörande område;

n:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället Tostebol n:o 1 i Ny socken af Vermlands län; och

n:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens jernvägar af kronolägenheten Ingenting i Solna socken af Stockholms län med visst undantag;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande n:o 20, angående ändring af 4 § bevillningsförordningen;

n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 1 c) tulltaxeunderrättelserna;

n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 10 mom. 4 i kongl. förordningen den 13 juli 1887 angående villkoren för tillverkning af bränvin, sådant nämnda moment lyder enligt kongl. kungörelsen den 1 juni 1894; och

n:o 27, i anledning af väckta förslag till bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge;

lagutskottets utlåtande n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning af allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats af embets- eller tjänsteman, till lag om ändrad lydelse af 17 kap. 11 § handelsbalken samt till lag om ändrad lydelse af 85, 86, 143 och 164 §§ utsökningslagen; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, med anledning af väckt motion om inrättande vid fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en särskild afgangsexamen för lärjungar, som vid 15-16-års-åldern önska sluta sin skolgång.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,34 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 18 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 11 i denna månad.

Anmälades och bordlades sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 4, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande n:o 3, angående dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 32, med förslag till lag angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap, dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln i punkten 34 gjorda framställning om anslag till försöksmobilisering, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 33, angående dagaflöning åt värnpliktig vid tjenstgöring i visst fall under år 1900.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 46, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 15 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 45—54.

Vid föredragning af bevillningsutskottets den 15 innevarande april bordlagda memorial n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande n:o 20, angående ändring af 4 § bevillningsförordningen, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 15 i denna månad bordlagda ärenden, nemligen

bevillningsutskottets betänkanden n:is 25—27, lagutskottets utlåtande n:o 47 äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4 skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Herr Hasselrot erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag skall tillåta mig föreslå, att på föredragningslistan till nästa plenum af de andra gången bordlagda ärendena efter statsutskottets utlåtande n:o 54 sättes först lagutskottets utlåtande n:o 47, så tillfälliga utskottets utlåtande n:o 8 och sist bevillningsutskottets utlåtanden n:is 25—27.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 2,44 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
